

Economisch-Statistische Berichten

Geen tijd.

★

Drs J. P. de Heij

De draagkracht van de vrijgezel

★

Drs J. Willems

Het naaldhoutverbruik in Nederland

★

Prof. Dr A. Kraal

Economische kroniek van Indonesië

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

40e JAARGANG

No 2006

WOENSDAG 23 NOVEMBER 1955

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Bewindvoering
en Executele

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

vacatures

Het Centraal Planbureau te Den Haag zoekt
voor leidinggevende functie

a. Een academisch gevormde Economist

met enige jaren praktische ervaring op het gebied van economisch researchwerk. De salariëring vindt plaats overeenkomstig de rang van wetenschappelijk ambtenaar 1e klasse (f 718.— tot f 863.— per maand) of wetenschappelijk hoofdambtenaar (f 834.— tot f 1008.— per maand).

b. Een jong, academisch gevormde Economist

met belangstelling voor statistisch-economisch researchwerk. De salariëring vindt plaats overeenkomstig de rang van adjunct-wetenschappelijk ambtenaar (f 446.— tot f 527.— per maand) of wetenschappelijk ambtenaar (f 527.— tot f 747.— per maand). Soll. onder motto O/Econ 51 (in linkerbovenhoek env. en brief) aan de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhoutseweg 15, Den Haag.

Zie ook pagina 1050 en 1051

R. Mees & Zoonen

Bankiers en
Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage
Delft - Schiedam - Vlaardingen

Beheer en Administratie
van Vermogens
Executele en Bewind-
voering

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut
Adres voor Nederland: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheck-rekening 260.34.

Redactie-adres voor België: Dr J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.
Abonnementsprijs: franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 29,—, overige landen f 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Losse nummers 75 cts.
No 1977 en no 2000: f 2,—.

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Geen tijd

De leidinggevende groepen onzer samenleving zijn overbelast; zij hebben daardoor te kampen met een chronisch gebrek aan tijd. Ziehier één der kwalen van de moderne maatschappij, waarvan de moeite, die het kost met een lijder aan deze kwaal op enigszins korte termijn een afspraak te maken, een symptoom is. Het begin van de bestrijding van een kwaal is het zoeken naar haar oorzaken. Dit zoeken heeft H. J. A. Hofland voor zijn rekening genomen en hetgeen hij heeft gevonden neergelegd in het boekje „Geen tijd” ¹⁾. De stof daarvoor heeft hij in belangrijke mate geput uit gesprekken met mensen, die het zeer druk hebben: ondernemers, hoogleraren en beoefenaren van vrije beroepen.

De oorzaken van de tijdnood dezer categorieën vloeien, hoe verschillend de problemen waarmee een ieder individueel te worstelen heeft ook mogen zijn, voort uit gemeenschappelijke bronnen, nl. de snelle vooruitgang op vrijwel elk gebied, de toenemende ingewikkeldheid van het maatschappelijk leven en het welhaast in razernij ontaardende levenstempo, dat velen zich in de loop der jaren hebben eigen gemaakt. De taak der thans in tijdnood verkerenden is daardoor niet alleen in omvang toegenomen, maar ook veelzijdiger geworden. Bovendien doet zich bij de bovenlaag der samenleving een accumulatie van functies voor. Om slechts enkele uit de vele voorbeelden, die men in het boek aantreft, te noemen: de ondernemer dient kennis te nemen van door specialisten opgestelde rapporten, welke inhoud voor het bedrijf direct of zijdelings van belang is; hij dient een open oog te hebben voor menselijke verhoudingen binnen de onderneming en hij heeft te maken met de diverse aspecten der nagestreefde sociale zekerheid. Bevrediging van de belangstelling van het publiek voor het bedrijfsleven betekent voor de ondernemer het houden van persconferenties en radiopraatjes, en het schrijven van artikelen voor kranten en periodieken. Ook hoogleraren krijgen in toenemende mate hun deel in het om zich heen grijpende voorlichtingswerk.

Wat er na dit alles mocht zijn overgebleven van de „zeeën van tijd”, die in een lang vervlogen verleden aanwezig moeten zijn geweest, het is grondig drooggelegd

¹⁾ H. J. A. Hofland: „Geen tijd, op zoek naar oorzaken en gevolgen van het moderne tijdgebrek”, met een inleiding van Prof. Dr P. J. Bouman, Scheltema & Holkema N.V., Amsterdam 1955, 147 blz., f 6,90.

door activiteiten als het voorbereiden en bijwonen van commissievergaderingen, congressen, herdenkingen, huldigingen en ontvangsten van illustere gasten e.d., waarvoor een beroep wordt gedaan op de redenaars- en organisatorische talenten van de leiders onzer samenleving, of alleen maar op hun aanwezigheid. Een typisch Nederlands verschijnsel heeft, naar de auteur opmerkt, het welig tierende commissiewezen een nog gecompliceerder aanzien gegeven: „die het aantal belangen, dat om vertegenwoordiging vraagt verviervoudigt” en de commissies een abnormale, zo niet onhanteerbare omvang doet aannemen. Bedenkt men ten slotte hoeveel brieven en telefoontjes de voorboden en de nasleep van deze activiteiten zijn, dan zal het geen verwondering wekken, dat Hofland met een variant op Pascal ergens verzucht: „de druk(te) plant zich in alle richtingen onverminderd voort”.

De gevolgen zijn niet uitgebleven: er zijn slachtoffers gevallen. Men vindt deze, wat de overbelasten zelf betreft, in de medische statistiek; men treft de slachtoffers ook aan in gezin en vriendenkring. De door de auteur bezochten waren unaniem van mening, dat door de overbelasting het gezinsleven wordt bedreigd: „Het gezin is een onderwerp op de agenda geworden, naast de vergadering van aandeelhouders of de faculteitsvergadering”, en Prof. Bouman wijst er in zijn inleiding op „hoe in de tegenwoordige wereld de vriendschap kwijnt”, omdat men geen tijd meer voor elkaar heeft.

Een algehele remedie voor de heersende overbelasting — afgezien van het feit of die wel door iedereen gewenst wordt, want de kwaal kent „ook niet onaangename, zelfs aantrekkelijke kanten” — wordt in dit uiterst boeiende en levendig gestelde boekje niet met zoveel woorden gegeven. Wellicht kan een confrontatie met de kwaal en haar oorzaken op papier — voor de in tijdnood verkerenden zij vermeld, dat het lezen slechts 2½ à 3 uur vergt — reeds heilzaam werken. Zeker is, dat de lezer er zinsneden en uitdrukkingen in aantreft, zoals bijv. „het eigenlijke werk”, „onwil tot een georganiseerde delegatie”, „opofferen van het wezenlijk belangrijke aan het relatief onbelangrijke” enz., die o.i. een indicatie geven van de richting waarin een — ook al zij het slechts gedeeltelijke — oplossing zou kunnen worden gezocht.

Z.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Geen tijd, door Drs J. H. Zoon	1035	Boekbespreking:	
De draagkracht van de vrijgezel, door Drs J. P. de Heij	1037	J. J. Knap: Exposities ter bevordering van de afzet, bespr. door Drs J. L. Wage	1048
Het naaldhoutverbruik in Nederland, door Drs J. Willems	1038	Geld- en kapitaalmarkt, door Drs J. C. Brezet ..	1048
Economische kroniek van Indonesië, door Prof. Dr A. Kraal	1040	Statistieken:	
Ingezonden stukken:		Bankstaten	1049
De liberalisatie van tomatenpuree, door Mr Chr. M. Pool, met naschrift van Drs W. H. Kemmers	1045	Werkloosheid in Nederland	1050
Schaduwzijden van „over-full employment”, door H. Ens, met naschrift van C. Vermey ..	1046	Productie-indexcijfers	1050
		Interim-indexcijfers van groothandelsprijzen in Nederland	1050

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

Drs J. P. DE HEIJ, De draagkracht van de vrijgezel.

De vraag of bij een gelijk inkomen de financiële draagkracht van een ongehuwde groter is dan die van een gehuwde zonder kinderen en of in het bevestigende geval het huidige verschil in belastingdruk op het inkomen van beide categorieën correspondeert met het verschil in draagkracht, is in de parlementaire actualiteit gekomen sinds de Regering tijdens het belastingdebat 1955 zeer dringend is verzocht hiernaar een onderzoek in te stellen. Schrijver heeft getracht de orde van grootte van dit verschil in draagkracht te benaderen. Teneinde niet verstrikt te raken in de subjectieve waarderingen van de behoeften, welke aan een bepaalde maatschappelijke stand al dan niet inhaerent worden geacht, heeft hij zich daarbij beperkt tot een vergelijking van de belangrijkste posten van de huishoudrekening van het gezin zonder kinderen en die van een vrijgezel. Aan de door hem ontworpen uitgavenopstellingen, wier posten door de auteur worden toegelicht, liggen de door het C.B.S. gepubliceerde gemiddelde huishoudrekeningen ten grondslag. De gegeven opstellingen leiden tot de conclusie, dat de ongehuwde geschoolde arbeider 10,8 pCt en de ongehuwde employé 7,1 pCt voor de dekking van de belangrijkste budgetposten minder behoeft uit te geven dan zijn gehuwde collega's met hetzelfde bruto-inkomen. De orde van grootte, waarin het leven voor de vrijgezel goedkoper is dan voor de gehuwde zonder kinderen is een geheel andere dan die van het verschil in belastingdruk volgens de inkomstenbelastingtabellen. Aan het slot van het artikel gaat schrijver in op eventuele bezwaren, die tegen de door hem ontworpen opstellingen zouden kunnen worden ingebracht.

Drs J. WILLEMS, Het naaldhoutverbruik in Nederland.

In de zojuist verschenen Maandstatistiek voor de Nijverheid van het C.B.S. over 1953, is de verbruik van naaldhout in Nederland gepubliceerd. Deze verbruikcijfers zijn aangevuld met een zgn. naaldhoutbalans over 1953, die een belangwekkend beeld geeft van de houthandel en de houtverwerkende industrie in Nederland. Schrijver onderwerpt de gepubliceerde gegevens aan een beschouwing. Hij komt tot de conclusie dat zij, globaal gezien, bevestigen wat reeds eerder op grond van Europese studies kon worden vermoed. De bouwrijverheid is de belangrijkste naaldhoutverbruiker en voor ons land zijn zowel de woningbouw als de overige nieuwbouw van groot belang. Verdere belangrijke verbruikers van gezaagd hout zijn de emballagefabrieken, terwijl ook andere industrieën, waaronder de scheepsbouw, kunnen worden genoemd. Bij vrijwel al deze sectoren van traditionele houtverbruikers kan echter een relatieve achteruitgang in betekenis worden verwacht. Een groot deel van deze achteruitgang wordt aangevuld door verbruik van andere houtproducten — pulpproducten, triplex en fineer, board en gelamelleerd hout —, doch men zal vooral ten aanzien van een mogelijke relatieve prijsstijging van hout er mee moeten rekenen, dat in de sector gezaagd hout in de eerste plaats een terugdringen van het houtverbruik kan optreden.

Prof. Dr A. KRAAL, Economische kroniek van Indonesië.

De economische politiek van het op 11 Augustus jl. geïnstalleerde kabinet is gericht op bestrijding van de

inflatie en verruiming van de goederenvoorziening. Hiervoor zijn enige nieuwe middelen in toepassing gebracht. Schrijver gaat allereerst in op de nieuwe regeling inzake de invoer, welke uitvoering in handen is gelegd van het „Bureau voor Handelsdeviezen”, een nieuw orgaan, dat is ondergebracht bij het Deviezeninstituut. Uiterst belangrijk voor het gehele economische leven in Indonesië is de verklaring, dat elke reële aanvraag van een importvergunning wordt gehonoreerd. De vraag, die velen bezighoudt, is of de huidige deviezenreserves, tezamen met de te verwachten deviezeninkomsten voldoende zullen zijn om alle aanvragen tot import op de huidige voorwaarden te kunnen honoreren. Schr. beziet in dit verband de ontwikkeling van de ruilvoet en de maatregelen die worden genomen om opvoering der exportproductie mogelijk te maken. Speciaal t.a.v. de exportproductie zal nog veel strijd gestreden moeten worden om een voldoende, regelmatige aanvulling der deviezenreserves te verzekeren. Gedurende de eerste tien weken van het bewind der nieuwe Regering is de geldcirculatie, die in 1954 met Rp. 3½ mrd en in het eerste halfjaar 1955 met Rp. 1½ mrd toenam, verminderd met Rp. 250 mln, terwijl de voorschotten aan de Regering terug liepen met Rp. 800 mln. Nagegaan wordt, hoe deze monetaire ontwikkeling is te verklaren. Tot slot staat schr. nog stil bij de moeilijkheden, die voor het huidige kabinet voortvloeien uit het feit, dat zijn ambtsperiode zo kort moet zijn, moeilijkheden, die het respect dat hij heeft voor de daadkracht en het zelfvertrouwen, waarmee de Regering de uitvoering van haar doelbewuste programma nastreeft, vergroten.

— SOMMAIRE —

Drs J. P. DE HEIJ, Les moyens du célibataire.

D'après les listes de dépenses établies par l'auteur, l'ouvrier célibataire, pour ses principales dépenses, a besoin de 10,8 % et l'employé célibataire 7,1 % moins que son collègue marié avec le même revenu. Toutefois, cet ordre d'importance dans lequel la vie du célibataire est meilleur marché que celle du salarié marié sans enfants, est inférieur à la différence de leurs devoirs fiscaux.

Drs J. WILLEMS, La consommation de bois de conifères en Hollande.

Le bâtiment est le principal consommateur de bois de conifères. Puis, sont d'importants consommateurs les fabriques d'emballages et e.a. les constructions navales. Dans presque tous les secteurs des consommateurs traditionnels de bois on peut s'attendre toutefois à une régression relative de l'importance, ce qui sera pour une grande partie complété par l'emploi d'autres produits de bois.

Prof. Dr A. KRAAL, Chronique économique de l'Indonésie.

La politique économique du ministère installé le 11 août dernier, vise à la lutte contre l'inflation et à l'élargissement de l'approvisionnement. A cet effet on a mis en application quelques nouveaux moyens, que l'auteur signale et discute e.a.

De draagkracht van de vrijgezel

Is bij een gelijk inkomen de financiële draagkracht van de ongehuwde groter dan die van de gehuwde zonder kinderen en zo ja, correspondeert het huidige verschil in belastingdruk op het inkomen van beide categorieën dan met dit verschil in draagkracht? Deze vraag, voor de vrijgezellen reeds actueel sinds de bezetter het Nederlandse loon- en inkomstenbelastingtarief op Duits nationaal-socialistische leest schoeide, is in de parlementaire actualiteit gekomen dringend is verzocht hiernaar een onderzoek in te stellen opdat de volksvertegenwoordiging zich bij toekomstige mogelijkheden tot belastingverlaging een gefundeerd oordeel kan vormen over de juistheid van de verhouding tussen de tariefgroepen 1 en 2.

In „E.-S.B.” van 2 Maart jl. heeft Mr Derks betoogd¹⁾, dat in Nederland als uitzondering in West-Europa de fiscus de draagkracht van de vrijgezel schromelijk overschat. Wij hebben thans getracht de orde van grootte te benaderen van het verschil in draagkracht tussen de ongehuwde en de gehuwde zonder kinderen. Dit bleek, niet in het minst door gebrek aan voldoende gegevens, geen eenvoudige opgave. Bovendien is het begrip draagkracht moeilijk te kwalificeren, omdat men dan onmiddellijk verstrikt raakt in de subjectieve waarden van de behoeften, welke aan een bepaalde maatschappelijke stand al dan niet inhaerent worden geacht. Wij hebben gemeend ons hiervan verre te kunnen houden door ons te beperken tot een vergelijking tussen de belangrijkste posten van de huishoudrekening van het gezin zonder kinderen en die van de vrijgezel.

Voor de eerste categorie kon worden uitgegaan van de door het C.B.S. gepubliceerde gemiddelde huishoudrekeningen van gezinnen van geschoolde handarbeiders en hogere employé's, welke met behulp van het door het C.B.S. voor de in het onderzoek betrokken groep berekend gemiddeld aantal consumptie-eenheden per gezin, herleid konden worden tot huishoudrekeningen van gezinnen zonder kinderen. Hiertoe hebben wij die posten herleid, waarvan aangenomen mag worden, dat er ongeveer een evenredig verband bestaat tussen de grootte der uitgave en de grootte van het gezin (voeding, kleding, schoeisel).

Voor de categorie „ongehuwden” hebben wij genoegen moeten nemen met een opstelling, welke wij „de redelijkheid betrachtend” hebben afgeleid van de opstelling voor gezinnen zonder kinderen. Een meer exacte weg stond helaas niet open, omdat de eenmanshuishoudingen nog nimmer in het budgetonderzoek betrokken zijn geweest. Wij menen echter, dat het resultaat aanvaardbaar is, wanneer men aan het uit vergelijking van beide budgetten verkregen verschil in draagkracht geen wiskundige exactheid toekent maar slechts als een indicatie beschouwt omtrent de orde van grootte, waarin dit verschil zich beweegt.

In de onderstaande opstelling vindt men welk percentage van de totale gezinsuitgaven de belangrijkste huishoudposten uitmaken. Voor de gehuwden zonder kinderen zijn deze dus afgeleid van de C.B.S.-huishoudrekeningen voor geschoolde handarbeiders en hogere employé's over 1952, het meest recente jaar, waarover het C.B.S. gegevens heeft gepubliceerd. Daarnaast hebben wij percentages gesteld voor de vrijgezellenhuishouding, welke over een gelijk bruto-inkomen beschikken kan.

Belangrijkste huishoudposten	Geschoolde handarbeiders		Hogere employé's	
	Gehuwd	Vrijgezel	Gehuwd	Vrijgezel
	(percentage van de totale gezinsuitgaven)			
Voeding	25,2	12,6	17,9	9,0
Huur en water	7,0	7,0	6,4	6,4
Verwarming en verlichting	5,9	4,0	4,2	3,0
Kleding	6,0	3,0	6,1	3,1
Schoeisel	2,0	1,0	1,4	0,7
Verkeer	2,5	5,0	2,9	5,8
Ontspanning	3,0	6,0	3,7	7,4
Woninginrichting en onderhoud	4,9	1,0	5,1	1,0
Gezondheid	2,5	1,3	2,7	1,8
Verzekering	6,0	3,0	6,9	3,5
Huishoudelijke diensten	—	4,0	—	4,0
Bereiding maaltijden plus winstopslag	—	6,3	—	4,5
	65,0	54,2	57,3	50,2
Verskil	10,8		7,1	

„De redelijkheid betrachtend” hebben wij de posten voeding, kleding, schoeisel, gezondheid en verzekering voor de ongehuwde gesteld op de helft van die voor de gehuwde zonder kinderen. Dit is eerder te laag dan te hoog. Met name geldt dit ten aanzien van de post kleding, daar een herengarderobe over het algemeen duurder is dan een damesgarderobe, terwijl de in bedrijf of beroep werkzame vrouwen minder tijd beschikbaar hebben om door eigen fabricage op de kleedkosten uit te sparen dan de gehuwde vrouw zonder kinderen.

De woonkosten van de vrijgezel hebben wij gelijkgesteld met die van de gehuwde zonder kinderen. De ongehuwde zelfstandige woning en is vrijwel uitsluitend rechtgevozen op al dan niet gemeubileerde of gestoffeerde inwoning of in uitzonderingsgevallen op een dure flat uit de vrije sector. Bij een wooncomfort, dat de vergelijking kan doorstaan met dat van een gehuwde zonder kinderen, beschikkende over de minimum noodzakelijke woonruimte, komt de vrijgezel zeker niet goedkoper uit.

Verwarming en verlichting hebben wij iets lager gesteld, er van uitgaande, dat deze posten in de een- en tweemanshuishoudingen elkaar niet ver zullen ontlopen, hoewel men zich situaties kan indenken, dat de vrijgezel minder gas, electriciteit en vaste brandstoffen verbruikt, waar weer tegenover staat, dat hij in vele gevallen meer moet betalen dan de kostprijs.

De posten „verkeer” en „ontspanning” hebben wij op het dubbele gesteld, overwegende, dat de vrijgezel veel meer is aangewezen op de duurdere ontspanning buitenshuis dan de gehuwde en vele hunner regelmatig terugkerende reiskosten moeten maken voor bezoek aan het ouderlijk huis, familie of verloofde. Wat woninginrichting en onderhoud betreft hebben wij aangenomen, dat de vrijgezel hiervoor aanzienlijk minder behoeft uit te geven dan de gehuwde.

Ten slotte hebben wij op het vrijgezellenbudget opgevoerd de posten „huishoudelijke diensten” en „bereiding maaltijd plus winstopslag”. De eerste post houdt verband met het feit, dat de vrijgezel voor vele kleine diensten, die in het kleine gezin verricht kunnen worden door de vrouw des huizes, moet laten verrichten tegen betaling. Wij denken bijv. aan was en kledingreparatie. De kosten van bereiding van de maaltijden door derden plus winstopslag hebben wij gesteld op de helft van de voedingskosten, hetgeen wanneer een of meer maaltijden buitens-

¹⁾ „De extra-belastingdruk op ongehuwden” door Mr H. J. Derks in „E.-S.B.” van 2 Maart 1955, blz. 165 e.v.

huis moeten worden gebruikt, eerder aan de lage dan aan de hoge kant is.

Onze opstelling leidt tot de conclusie, dat de ongehuwde geschoolde arbeider 10,8 pCt minder behoeft uit te geven dan zijn gehuwde collega met hetzelfde bruto-inkomen om de belangrijkste posten van zijn budget te dekken en de ongehuwde hogere employé 7,1 pCt. Zoals gezegd mogen deze percentages slechts beschouwd worden als een indicatie omtrent de orde van grootte, waarin het leven voor de vrijgezel goedkoper is dan voor de gehuwde zonder kinderen. Deze orde van grootte is een geheel andere dan die van het verschil in belastingdruk volgens de tabellen van de inkomstenbelasting. Bij een inkomen van f 2.400 per jaar betaalt een vrijgezel circa 205 pCt meer inkomstenbelasting dan de gehuwde zonder kinderen. Bij f 3.600 is dit 103 pCt, bij f 4.800 85 pCt, bij f 6.000 76 pCt, bij f 7.200 70 pCt, bij f 8.400 66 pCt, bij f 9.600 63 pCt, bij f 10.800 60 pCt, bij f 14.400 53 pCt en bij f 25.000 40 pCt²⁾.

Het in een vele jaren levende gevoel, dat de meerdere draagkracht van de ongehuwde door de fiscus ernstig wordt overschat, lijkt door deze globale benadering te worden bevestigd.

Natuurlijk zal men hiertegen opwerpen, dat onze opstelling op haar best slechts representatief kan zijn voor de ongehuwden, die zelfstandig wonen en geenszins voor de ongehuwden, die bij hun ouders inwonen. Reeds hoort men de suggestie, dat, zou het komen tot een herziening van de verhouding tussen de tarieven voor vrijgezellen en gehuwden zonder kinderen, de bij hun ouders inwonende vrijgezellen zwaarder belast zouden moeten worden dan de zelfstandig wonenden. Wij zouden hiertegen een principieel en een praktisch bezwaar willen aanvoeren.

Iedere meerderjarige heeft het recht zelfstandig te gaan

²⁾ Volgens het oorspronkelijk voorstel 1955. De verhouding tussen beide tarieven is sinds de bezetting vrijwel ongewijzigd gebleven.

wonen. Bij de berekening van de noodzakelijke kosten van levensonderhoud moet dan ook uitgegaan worden van dit recht. De werkelijke kosten van levensonderhoud van de bij zijn ouders inwonende vrijgezel zijn de kosten van de zelfstandig wonende vrijgezel. Ook hier moet het alternatieve kostenbegrip worden toegepast. Dat de ouders deze kosten misschien niet geheel doorberekenen aan hun meerderjarig kind gaat de fiscus niet aan.

Het praktische bezwaar is, dat bij een verschillend tarief de bij hun ouders inwonende vrijgezellen zich door onderlinge afspraken gemakkelijk in het oog van de fiscus kunnen laten doorgaan voor zelfstandig wonenden. Het opsporen van deze wijze van belastingontduiking lijkt ons een nogal moeilijke en kostbare geschiedenis. Hoogstens zou men in principe kunnen verdedigen de invoering van een apart (hoger) tarief voor minderjarige in het ouderlijk huis wonende ongehuwden.

Verschillende posten van het door ons opgestelde „vrijgezellenbudget” zijn uiteraard voor discussie vatbaar. Gebrek aan gegevens hebben ons genoodzaakt de redelijkheid te betrachten in plaats van op statistieken gebaseerde cijfers op te stellen. En redelijkheid is een begrip, waarover valt te twisten. Daar staat tegenover, dat het alleen posten van secundair belang zijn waarover men kan twijfelen of zij niet te hoog zijn gesteld. De posten van primair belang komen eerder voor verhoging dan voor verlaging in aanmerking. Overigens blijken de procentuele verschillen tussen belastingdruk en de mate, waarin het leven voor ongehuwden goedkoper is, van een dergelijke orde van grootte, dat niet aanvaarding van de cijfers voor sommige ondergeschikte posten voor de conclusie van geen overwegende betekenis kan zijn. Intussen blijkt hieruit wel, dunkt ons, hoe gewent het is dat de Regering op korte termijn geeft aan de uitnodiging van de volksvertegenwoordiging om naar deze materie een onderzoek in te stellen.

's-Gravenhage.

J. P. DE HEIJ, econ. drs.

Het naaldhoutverbruik in Nederland

In de zojuist verschenen Maandstatistiek voor de Nijverheid van het C.B.S. over October 1955 worden voor het eerst samengestelde cijfers over „Het verbruik van naaldhout” in Nederland gepubliceerd. Tevens zijn deze verbruikscijfers aangevuld met een zgn. naaldhoutbalans, die hoewel 1953 het laatst bekende jaar is, een belangwekkend beeld geeft van houthandel en houtverwerkende industrie in Nederland.

Naaldhoutbalans.

Deze naaldhoutbalans ziet er als volgt uit:

<i>Naaldhoutbalans 1953</i>		
(x 1.000 m ³ gezaagd)		
Beginvoorraad	1.718	
waarvan bij:		
handelaren	725	
houtindustrie	250	
a. timmerfabrieken		95
b. andere sectoren		165
bouwnijverheid		733
overige verbruikers		
Invoersaldo plus binnenlandse kap	1.682	
Verbruik	1.915	
waarvan door:		
houtindustrie	560	
a. timmerfabrieken		240
b. andere sectoren		320
bouwnijverheid	1.180	
overige verbruikers	175	
Eindvoorraad	1.485	
waarvan bij:		
handelaren	718	
houtindustrie	260	
a. timmerfabrieken		90
b. andere sectoren		150
bouwnijverheid		527
overige verbruikers		

Timmerfabrieken: aangenomen kan worden dat gemiddeld 85 pCt der productie voor de bouwnijverheid is bestemd. Andere sectoren: emballage, huishoudelijke artikelen, speelgoed en andere houtwaren, triplex- en fineerfabrieken, parket- en hardhoutvloeren, meubelen. Overige verbruikers: scheepsbouw, kabelfabrieken, textielindustrie, machinefabrieken, betonwarenindustrie, nijverheidsonderwijs e.d.

De binnenlandse kap is zeer bescheiden, en komt volgens O.E.E.C.-gegevens over 1953 op iets meer dan 1 pCt van de invoer. Wat de voorraadvorming betreft vervult de houthandel een belangrijke taak (voorraad ca 5 à 6 maanden verbruik). Bij de timmerfabrieken is de beginvoorraad gemiddeld (dus de eigenlijke houtverwerkende industrie) heeft men — evenals dus de handel — voor 5 à 6 maanden hout in voorraad. De bouwnijverheid en het zgn. overige industriële verbruik komen op een begin-werkvoorraad van ruim 6 maanden. Voor de vier jaar, nl. 1950/53, waarvoor een houtbalans is berekend, komt de beginvoorraad gemiddeld neer op ongeveer het jaarverbruik, waarbij deze vrijwel gelijk tussen handel en verwerkende industrie is verdeeld.

Verbruik in de bouwnijverheid.

Wat nu het eigenlijke verbruik betreft is dus de bouwnijverheid veruit de belangrijkste. Telt men er de bovengenoemde 85 pCt van de timmerfabrieken bij, dan komt men voor 1953 op 70 pCt van het totale zachthout-

verbruik. Vergelijkt men dit percentage met de ruim 40pCt, die vermeldt worden in het staatje van het Europese houtverbruik in ons vorig artikel ¹⁾, dan moet men wel bedenken dat het Europese percentage op het totale houtverbruik, dus inclusief hardhout alsmede het mijn- en pulphout en de dwarsliggers, slaat. Probeert men het Europese cijfer op dezelfde wijze te berekenen als het Nederlandse dan komt men zelfs op een percentage van 75 à 80 dat van het gezaagd naaldhout in de bouwrij wordt verwerkt. Het Nederlandse aandeel ligt dus niet bijzonder hoog. Dit klopt ook wel met de becijferingen omtrent het verbruik per woningeenheid, dat in Nederland vóór en na de oorlog iets onder het Europees gemiddelde lag, terwijl ook in Nederland — als houtarm land — het zgn. agrarisch verbruik relatief laag is. Het Nederlands vgn. agrarisch verbruik (nieuw- en herbouw) kwam in 1953 op gemiddeld 9,5 m³ s (s = gezaagd) naaldhout. In Europa varieert het houtverbruik per woningeenheid van < 5 m³ (Italië) tot > 20 m³ (Noorwegen, Finland, Zweden), hetgeen zowel van de bouwstijl (betonhuis tot houten woning), woninggrootte, als de houtrijkdom van een land afhangt.

In het algemeen zien wij, dat vergeleken met vóór de oorlog, het houtverbruik met ongeveer een kwart per woningeenheid is gedaald. Dezer dagen heeft het Houtvoorzichtingsinstituut het idee gelanceerd van het houtrijke huis, o.a. ter opvoering van de productiviteit in de bouwnijverheid. Technisch en aesthetisch kan dit ongetwijfeld een ontwikkelingstendentie maar of hiermede reeds tientallen jaren bestaat, nl. het geringe houtverbruik per woning, doorbroken zal worden, valt m.i. nog te betwijfelen. Aannemende dat gezaagd hout voor bouwdoeleinden een relatief schaars en dus relatief hooggeprijsd artikel zal blijven — en misschien dit nog meer zal worden — valt te verwachten, dat de elasticiteit van de vraag ²⁾ het houtverbruik per woningeenheid in het algemeen nog zal doen dalen. De hier besproken woningbouw maakt in ons land rond de helft van het verbruik in de bouwnijverheid uit. Men zie nl. onderstaande tabel.

Houtverbruik in de bouwnijverheid

(× 1.000 m³ s.)

	1952	1953
Woningen, nieuwbouw, herbouw, uitbreiding	500	570
Verbouw	94	132
Herstel oorlogs- en watersnoodschade	7	16,5
Onderhoud gebouwen	90	100
Agrarisch verbruik	66	59,5
Bedrijfsgebouwen	211	217
Publieke gebouwen	71	120
Overheidsgebouwen	81	65
Weg- en waterbouwkundige werken	80	100
	691	818,5
	363	402

Behalve de woningbouw, verbouw en onderhoud, is dus ook het houtverbruik voor „andere gebouwen”, dat ongeveer de helft van de eerste groep uitmaakt, van groot belang. Men kan zich in dit verband afvragen, of de huidige beperkingen van de bouwnijverheid buiten de woningbouw niet van vrij grote invloed op de houtmarkt hier te lande zullen zijn.

Vergelijken wij deze cijfers van het verbruik in de bouwnijverheid in Nederland met bijv. de verhoudingen in overig Noord-West-Europa, dan krijgen wij zeer globaal het volgende beeld.

¹⁾ „E.-S.B.” van 9 November 1955, blz. 1001.

²⁾ Bij sterke prijsstijging raamde men in de F.A.O./E.C.E.-studie, dat juist in de bouwrij naar verhouding de sterkste daling van het verbruik zou optreden.

	Noord-West-Europa a) b)	Nederland
	(in procenten)	
Woningbouw	36	42
Overige bouw	25	36
Onderhoud enz.	16	18
Agrarisch	23	4
Totaal	100	100

a) Benelux-landen, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Engeland, Ierland en Zwitserland.

b) 1950, alle houtcategorien.

Typisch voor Nederland zijn dus het lage agrarisch verbruik en het hoge aandeel van de overige bouw, waarvan ongeveer 50 pCt bedrijfsgebouwen. Het zal duidelijk zijn dat de ontwikkeling van de investeringen, voor de houthandel een belangrijke factor in de marktbeoordeling vormt. Bij het structurele woningtekort voor de eerstkomende jaren, dat zó al een belangrijke afzet garandeert, vormt de sector „overige bouw” wel het meest variabele deel van de markt voor gezaagd hout in de bouwrij.

Verbruik in houtverwerkende industrieën.

In de houtverwerkende industrieën werd in 1953 bijna evenveel gezaagd naaldhout verbruikt als bij de gehele nieuwbouw van woningen, nl. 560.000 m³. Hiervan kwam ongeveer 60 pCt voor rekening van ondernemingen, waarin 50 of meer personen werkzaam waren, en de rest ging naar de kleine, w.o. eenmansbedrijven.

Ingang van de kleine, w.o. eenmansbedrijven:

(Verbruik × 1.000 m³ s)

1. Emballagefabrieken	270
2. Timmerfabrieken	240
3. Meubelfabrieken	20
4. Diverse houtverwerkende industrieën a) b)	30

a) Huishoudelijke artikelen, triplex en fineer, parketvloeren.

b) Als verzamelgroep onderaan geplaatst.

De eerste plaats van de emballage wekt bij onze grote buitenlandse handel en belangrijke agrarische afzet geen verwondering. Het is misschien nog toevallig dat bij de thans bekende cijfers over vier jaar een afnemend verbruik van verpakingshout te constateren valt, nl. van 1950/53 resp. 330, 340, 290, 270 (× 1.000 m³ s). Dit ondanks het feit dat het buitenlandse handelsvolume in deze jaren sterk toenam. Toch geeft deze ontwikkeling te denken, omdat er vrijwel algemeen in Europa een daling van het verbruik van gezaagd hout voor verpakingsdoeleinden plaatsvindt. Dit is niet een kwestie van minder verpakking maar o.a. een verschuiving van het gezaagd hout als verpakingsproduct naar het gebruik van houtpulpproducten (carton, papier, board enz.) als verpakingsmateriaal. Bij relatief onveranderde houtprijzen berekenden de E.C.E./F.A.O. in hun „Timber Trend Study” dat in tien jaar tijds (nl. van 1950/60), onder bepaalde voorwaarden, het verbruik van hout als verpakingsmateriaal zich in Europa als volgt zou ontwikkelen:

	van	tot	stijging of daling in pCt
	(in miljoenen m ³ r)		
Gezaagd hout	13,7	13,0	- 5
Carton	2,8	4,9	+ 75
Papier	9,0	14,6	+ 62
Totaal	25,5	32,5	+ 27,5

r = rindhoutequivalent.

De toenemende behoefte aan verpakingsmateriaal komt dus per saldo vrijwel geheel ten goede aan de pulpproducten, die in houtequivalent al spoedig het gezaagd hout in betekenis zullen overtreffen. In de Verenigde

Staten is deze ontwikkeling reeds veel verder gegaan en het is te verwachten dat dit proces zich ook in Europa en met name in Nederland zal voltooien.

Wat de timmerfabrieken betreft werd reeds opgemerkt dat 85 pCt van de productie hier voor de bouwnijverheid is bestemd. Deze vallen dus vrijwel geheel onder de bouwconjunctuur.

Het verbruik van gezaagd naaldhout in de meubelindustrie en diverse houtverwerkende industrieën is zeer bescheiden; in het algemeen kan men hier een dalende trend constateren. Geheel andere materialen dan hout, nl. metalen, glas, plastics, zijn hier als concurrent opgetreden en voorts wordt er dikwijls veel minder hout per eenheid product verbruikt of in geheel andere vormen (triplex, fineer, board, gelameleerd hout).

Ten slotte dan nog het in de houtbalans vermelde verbruik van 175 à 200.000 m³ s bij de overige verbruikers, nl. de scheepsbouw, textiel- en andere industrieën. Ook dit moet als een post worden gezien, die relatief in betekenis afneemt. Het C.B.S. geeft voor 1950/53 al resp. een verbruik van 250.000, 200.000, 200.000 en 175.000 m³ s. Men kan hier dezelfde factoren opnoemen die bij de meubelindustrie en de houtverwerkende industrie reeds zijn opgesomd.

Samenvatting en conclusie.

Het C.B.S. heeft met de samenstelling van de gegevens over het verbruik van gezaagd naaldhout in Nederland onze houthandel, die toch al met een moeilijke markt te maken heeft, een grote dienst bewezen. Globaal gezien bevestigen de gegevens wat men reeds eerder op grond van Europese studies vermoedde. De bouwerij is als consument primair en voor ons land zijn zowel de woningbouw als de overige nieuwbouw van groot belang. Verdere belangrijke verbruikers van gezaagd naaldhout zijn de emballagefabrieken en het industrieel gebruik (w.o. scheepsbouw).

Toch kan men bij vrijwel al deze sectoren van traditioneel houtverbruik een relatieve achteruitgang in betekenis verwachten. Een groot deel van dit verlies wordt aangevuld door gebruik van andere houtproducten (pulpproducten, triplex en fineer, board, gelameleerd hout), doch men zal vooral ten aanzien van een mogelijke relatieve prijsstijging van hout er mee moeten rekenen dat in de sector gezaagd hout in de eerste plaats een terugdringen van het houtverbruik kan optreden.

Rotterdam.

J. WILLEMS.

Economische kroniek van Indonesië (2e en 3e kwartaal 1955)

Onderbreking en omschakeling.

Wegens buitenlands verlot heeft Uw kroniekschrijver bij het passeren van het 2e kwartaal verstek laten gaan. Voor het 3e kwartaal is hij een maand te laat. Hij dorst het in dit geval niet aan te schrijven over hetgeen hij — ver van het front verblijvend — meende te zien gebeuren.

En er is veel gebeurd de laatste maanden. Op 11 Augustus installatie van een nieuw Kabinet met sterk van het vorige verschillende inzichten. Kort daarop de eerste verkiezingen voor het Indonesische Parlement, dat sinds de soevereiniteitsoverdracht niet met gekozen maar met benoemde leden gewerkt had. Zo kan men het huidige Kabinet zien als het slot van een tijdperk van overgang. En de verkiezingen als inleiding tot de periode waarin de volkswil de samenstelling van de Regering kan beïnvloeden. Enkele maanden nog en dan zal het pas opgetreden Kabinet plaats moeten maken. Zal het komende veel verschillen van het huidige? De hierover sterk uiteenlopende meningen zijn illustratief voor de onzekerheid op dit punt.

Strategie.

Geen onzekerheid behoeft te bestaan over de bedoelingen der economische politiek van het tegenwoordige Kabinet. Met monetair evenwicht en betalingsbalansen-evenwicht als doeleinden op langere termijn voor ogen zijn de recente maatregelen er in de eerste plaats op gericht de nu reeds jarenlang bestaande inflatiespiraal te doorbreken en aan te sturen op een zodanig prijsniveau en zodanige onderlinge verhoudingen tussen binnenlandse prijzen, dat de weg geëffend wordt die naar de beide evenwichten moet leiden.

De inflatiespiraal wil men doorbreken door versmalling en vertraging van de geldstroom enerzijds, door verbreding en versnelling van de goederenstroom anderzijds. Veel is reeds bereikt indien het stijgingspercentage in het

prijsniveau te verwaarlozen klein wordt. Het is niet te verwachten dat de Regering een *daling* van het algemeen prijsniveau wil nastreven. De monetaire gevolgen van de recente maatregelen lijken dan ook meer bedoeld ter vermindering van de opwaartse druk waaronder het prijsniveau zo lang reeds stond en tot neutralisatie van de gevolgen van de nog niet geheel te voorkomen tekorten van de Schatkist. Voorts is met de recente maatregelen tevens reeds een begin gemaakt met een correctie van de onderlinge prijsverhoudingen. Dit wil zeggen, dat gepoogd wordt te doen dalen de prijzen van goederen die in het algemeen verband gezien „te duur” zijn en te doen stijgen de prijzen van goederen en diensten die relatief te laag genoteerd zouden zijn. Alles wordt gedaan om te zorgen dat de „windfall-profits” die uit dit prijsaanpassingsproces zouden kunnen voortvloeien niet in particuliere handen komen.

Strijd tegen inflatie en voor verruiming van de goederenvoorziening is geen nieuw geluid in Indonesië. Nieuw zijn sommige middelen die daarbij worden toegepast en de felheid waarmede thans gestreden wordt.

Korter frontlijn.

„Overwegende: dat de wenselijkheid is gebleken om t.b.v. een vlotte invoer van goederen... tot vereenvoudiging van de regelen i.z. de invoer... over te gaan; dat, ... er waarborgen dienen te worden gesteld ter verkrijging van een gezonde en bonafide importeursstand...”

besloot op 31 Augustus de Monetaire Raad met de Minister van Economische Zaken en de Directie van het Deviezeninstituut m.i.v. 1 September het volgende:

buiten werking te stellen alle regelen met betrekking tot:

aanvullende betalingen bij de import;

compensatie- en barterhandel op Singapore en Hongkong;
paralleltransacties, deviezenvrije importen en importen via de J.P.P. (stichting bevoorrading en voorziening; centraal orgaan door welks tussenkomst textielgoederen, garens, meel e.d. moesten worden geïmporteerd ¹⁾);

te liquideren: het Centraal Kantoor voor de Invoer en de J.P.P.;

te vervangen: de verschillende oude regelingen met betrekking tot aanvullende betalingen bij de import door één nieuwe regeling. Volgens deze nieuwe regeling worden de importgoederen onderscheiden in vier groepen. Voor de invoer van de goederen vallende in groep I en II is een aanvullend recht (als „T.P.I.” aangeduid) verschuldigd van resp. 50 en 100 pCt van de c.i.f.-prijs. Voor de groepen III en IV wordt het T.P.I.-percentage vastgesteld op grond van de percentages die de importeurs bij inschrijving hebben geboden, met dien verstande dat de Monetaire Raad minima vaststelt ²⁾. De Monetaire Raad kan goederen aanwijzen waarvoor geen T.P.I. verschuldigd is ³⁾.

De uitvoering van deze nieuwe regeling is in handen gelegd van het „Bureau voor Handelsdeviezen”, een nieuw orgaan dat is ondergebracht bij het Deviezeninstituut. Importeurs dienen hun aanvraag in door tussenkomst van hun bank, die de aanvraag alleen kan doorgeven als de importeur aan zijn vooruitstortingsplicht heeft voldaan (zie volgende paragraaf). Hiervan gaat een zekere preventieve werking uit ter vermindering van irreële aanvragen. Door standaardisering van formulieren en codenummers en mechanische verwerking is de administratie aanzienlijk vereenvoudigd. Rechtstreeks contact tussen importeur en het Bureau is verboden. Ter algemene kennis is gebracht, dat *elke reële aanvraag* van een importvergunning wordt gehonoreerd ⁴⁾.

Geconcentreerd vuur; gelederen gedund; zware verliezen.

Deze laatste, voor het gehele economisch leven, zo uiterst belangrijke verklaring heeft men durven afgeven in de overtuiging een niet te honoreren stroom van aanvragen te kunnen voorkomen door beheersing van de geldcirculatie.

Alle importeurs zijn verplicht bij *het indienen* van hun aanvraag te storten de tegenwaarde van het aangevraagde deviezenbedrag plus het verschuldigde T.P.I.-bedrag.

¹⁾ Leden van de directie dezer stichting bevinden zich thans in arrest onder verdenking van onregelmatigheden in de uitoefening van hun functie.

²⁾ Het inschrijvingsstelsel is nog niet toegepast; afgifte vindt plaats tegen de minima die resp. 200 en 400 pCt bedragen.

³⁾ Inmiddels is dit gebeurd voor: rijst, meel, courantenpapier, weefgarens en ruwe katoen.

⁴⁾ Afwijzing kan het gevolg zijn van technische fouten bij het aanvragen, te hoge offerteprijzen, import uit landen die hun verplichtingen uit handelsaccorden niet voldoende nakomen e.d.

(Ingezonden mededeling)

Voorheen moesten zij bij *het ontvangen* van de vergunning storten. Daarenboven zijn de buitenlandse importfirma's verplicht een bedrag van Rp. 5 mln te storten alvorens hun eerste aanvraag in behandeling genomen kan worden. Deze Rp. 5 mln mag gebruikt worden voor het voldoen van de vooruitstortingen. Het is dus een *tijdelijke* verzwaaring van de financieringsproblemen der buitenlandse importeurs. Maar zo ernstig dat alleen de grootste nog als zelfstandig importeur kunnen blijven doorwerken. Zelfimporterende buitenlandse industriële en agrarische ondernemingen zijn vrijgesteld van het depôt van Rp. 5 mln.

Aan nationale importeurs blijft voorbehouden de import van bepaalde goederensoorten, de import uit bepaalde Aziatische landen en — voor zover mogelijk — de import t.b.v. de Overheid. Afgeschaft is de oude regeling, waarbij iedere nationale importeur slechts enkele artikelen mocht importeren. Hierdoor is de concurrentie tussen de nationale importeurs onderling verscherpt:

Slechts een dertigtal buitenlandse importeurs hebben de vereiste Rp. 5 mln gestort. Van de 4 à 5.000 nationale importeurs zouden er ca 1.000 overgebleven zijn, die het aandurven in onderlinge concurrentie hun zaken voort te zetten.

De verplichte storting bij de aanvraag betekent dat bij de te verwachten omvang van de aangevraagde deviezenvergunning een bedrag van ca Rp. 700 à 800 mln gedurende ca 5 weken (gemiddelde tijd tussen aanvraag en toewijzing c.q. afwijzing en restitutie) geïmmobiliseerd wordt.

Voorts is de belastingadministratie er toe overgegaan in snel tempo voorlopige aanslagen in de vennootschapsbelasting en inkomstenbelasting uit te sturen en scherp toe te zien op tijdige betaling. Het tempo van behandeling van aanvragen om winsttransfer e.d. is versneld. Al deze maatregelen tezamen hebben het geld „schaars” gemaakt.

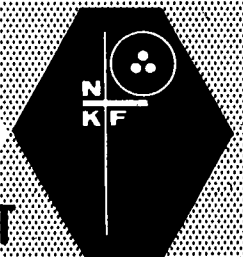
Sommige prijzen zijn als gevolg van de nieuwe T.P.I.-tarieven iets omhoog gegaan ⁵⁾. Dit verscherpt het deflator effect van de geldschaarste op de overige prijzen. De liquidatie van de voorraden der J.P.P. werkt eveneens prijsdrukkend. De tot voor kort voor vele importgoederen exorbitante marges tussen „landed costs” en consumptieprijzen zijn door een en ander tot bescheidener proporties teruggebracht. Daling van de verkoopprijzen van importgoederen enerzijds en de drainage van liquide middelen anderzijds heeft gehamsterde voorraden doen loskomen die de reeds aanwezige deflatorie tendenties

⁵⁾ Wel komt volgens het huidige tarief de T.P.I.-opbrengst aanzienlijk hoger dan bij het oude tarief, doch vervallen is de additionele invoerheffing, die de vorige Regering begin Juli met de zgn. „BIS-regeling” instelde. Hierdoor is de meer-opbrengst der huidige invoerheffing relatief gering.

KAPEL

Met papier en met plastic geïsoleerde kabels voor hoogspanning,
laagspanning en telecommunicatie Kabelgarnituren,
koperdraad en koperdraadkabel. Staalraad en staalband.

N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK • DELFT

in de betrokken prijzen versterkten. De verliezen in Pintu Ketjil, het centrum van de speculatieve handel in Djakarta, moeten enorm zijn. Wel schijnt men zijn, in een dalende markt, gespuide voorraden weer aan te vullen met import tegen zodanig lage prijzen dat men na herstel van de voorraad nog een saldo in contanten overhoudt. Hoezeer de „distributiekosten” gedrukt zijn blijkt wel uit het feit, dat ondanks een stijging van de „landed costs” de detailprijzen van enkele artikelgroepen in minder dan 2 maanden tijd met 10, 15, 30 en meer procent konden dalen.

	Indexcijfers a) van prijzen op		
	15 Augustus	13 September	11 October
textiel	100	74	68
kleding	100	94	83
vlees en melk in blik ..	100	95	86
meel	100	112	90

a) De indexcijfers zijn ontleend aan het antwoord van de Regering op de algemene beschouwingen van het Parlement op de Regeringsverklaring van 7 October. Nieuwsgier dd. 26 October 1955.

Uit kleinhandelskringen vernam Uw kroniekschrijver dat het publiek hierop gereageerd heeft met een „kopersstaking” met betrekking tot houdbare importgoederen. „Staking” is overdreven; maar wel is het zo, dat de uit inflatievrees geboren koopwoede van het 2e kwartaal is omgeslagen in een beperking van de aankopen, die de omzet in deze artikelen verre beneden de normale doet blijven. Het indexcijfer voor de kosten van het gezinsverbruik is thans (begin November) na een aanvankelijke kleine stijging weer gelijk gekomen met dat van medio Augustus.

Reserves en aanvulling.

En zo ontstaat de merkwaardige situatie, dat het aanbod van verschillende importartikelen thans ruimer is dan maanden daarvoor, en de prijzen lager liggen niet-tengestaande de afgifte van deviezenvergunningen enige tijd gestagneerd heeft. De door deze stagnatie ontstane relatieve verbetering in de deviezenreserves maakte het daarna gemakkelijker aan de vraag naar importvergunningen te voldoen.

Mutaties in goud- en deviezenreserves

(in mln Rp.)

10 Aug. - 31 Aug.	31 Aug. - 28 Sept.	28 Sept. - 19 Oct.
+ 67	+ 138	- 120

De vraag die velen bezighoudt is: „Of de huidige reserves tezamen met de te verwachten deviezeninkomsten voldoende zullen zijn om alle aanvragen tot import op de huidige voorwaarden te kunnen honoreren”. Met enige bezorgdheid kijkt men dan naar de prijsontwikkeling der exportproducten. In het algemeen bleven zij min of meer ver beneden het hoge niveau van eind 1954. Gelukkig was rubber nog overwegend vast tot medio September. Maar ook dit product kwam de laatste twee maanden in een dalende markt.

Meestal vergeet men dat de vraag, of de Regering haar politiek kan volhouden niet zo zeer afhangt van de ontwikkeling der exportprijzen dan wel van de ontwikkeling in de verhouding tussen de prijzen van de Indonesische im- en exportgoederen. Terecht volgt de Bank Indonesia de veranderingen daarin steeds met de grootste aandacht.

Sinds Februari 1954 is de ruilvoet, die toen op 63 stond, geleidelijk aan verbeterd tot 91 in Mei 1955 ⁶⁾.

⁶⁾ Jaarverslag Bank Indonesia 1954/55, blz. 105 en Bulletin nr 6, blz. 17. Basisjaar is 1950. De toen bestaande ruilverhouding werd 100 genoemd. Voor de berekeningswijze van het indexcijfer zij verwezen naar Jaarverslag Bank Indonesia 1953/54, blz. 144. Idem „E.-S.B.” van 26 Januari 1955, blz. 74 met enig commentaar met betrekking tot de betrekkelijke waarde van het indexcijfer.

Een verbetering, die de Bank méér nog toeschreef aan de daling der prijzen van de importgoederen dan aan de veranderingen der exportprijzen! Jongere cijfers dan voor Mei 1955 ontbreken. Voor zover zulks aan de hand van de beschikbare gegevens mogelijk is te beoordelen, lijkt een reactie op deze langdurige stijging voor Juni en Juli waarschijnlijk; vooral door prijsstijging bij importgoederen. Augustus en September zullen onder invloed van de hoge rubberprijzen vermoedelijk wel weer enig herstel te zien geven.

Ook de ontwikkeling in het volume van de export geeft enige reden tot zorg. In het bijzonder van de ondernemingsproducten rubber en thee.

Periode	Productiecijfers ondernemingsgewassen					Exportcijfers		
	Rubber	Thee (incl. opkoop)	Koffie	Palmolie	Veuzels	Bev. rubber	Copra	Tinerts, kolen enz.
	(maandgemiddelden in tonnen)							
1952	24.827	3.080	1.046	12.166	2.522	37.665	35.850	4.250
1953	25.565	3.065	1.821	13.381	2.286	31.680	34.500	4.000
1e kw. 1954	24.013	3.885	30	12.693	2.195	36.273	33.734	3.655
2e kw. 1954	22.107	3.921	810	13.483	2.240			
3e kw. 1954	24.486	3.619	3.437	15.139	2.725	40.665	38.330	4.500
4e kw. 1954	24.678	4.457	307	14.789	2.826			
1e kw. 1955	23.369	4.082	112	12.688	2.832	38.046	28.650	3.663
2e kw. 1955	20.352	3.704	1.756	13.599	2.651			
Juli 1955	21.578	2.634	3.978	13.826	3.186	37.309	27.705	3.338
Aug. 1955	20.299	2.974	3.435	13.155	3.009	41.076	30.513	3.419

Bron: Voorlopige cijfers C.K.S.

Opbrengst en kosten.

Ir Seyffardt, voorzitter van het Algemeen Landbouw Syndicaat, gaf juist dezer dagen een overzicht van het effect voor de kostprijs van de nieuwe T.P.I.-regeling en de recente loonsverhoging, die door de beslissing der Centrale Commissie Beslechting Arbeidsgeschillen van kracht is geworden ⁷⁾. Deze kostenstijging is als volgt samen te vatten:

kostprijsstijging in Rpcts:	per ½ kg thee	per kg rubber
door loonsverhoging	55	60
door T.P.I.	45	10 à 12 ⁸⁾
totaal	100	70 à 72

Dat deze kostenstijgingen de exportproductie zouden kunnen bedreigen heeft ook de vorige Regering ingezien. Door verlaging van uitvoerrechten en het verlenen van uitvoerpremies heeft men telkens weer getracht de opbrengstkostenverhouding zodanig te verbeteren, dat er een prikkel tot productievergroting zou blijven bestaan ⁹⁾.

De keerzijde van deze, volgens producenten ontoereikende, verbeteringen in de binnenlandse opbrengst is, dat zij een kostenverhoging geven voor de binnenlandse industrie, die deze exportproducten verwerkt (rubberverwerkende industrie, sigaren- en sigarettfabrieken, margarine- en zeepindustrie enz.). Deze consequentie van de veranderingen in de uitvoerrechten, die geenszins van te verwaarlozen betekenis is, wordt nog al eens over het hoofd gezien. Daarenboven be-

⁷⁾ Nieuwsgier, October 1955.

⁸⁾ Ir Seyffardt heeft in zijn toespraak de kostprijsstijging in rubber als gevolg van de nieuwe T.P.I.-regeling niet genoemd. Waarschijnlijk, omdat die cijfers per onderneming en per streek nogal uiteen lopen. Volgens een deskundige op dit gebied zou die stijging variëren van 10 tot 12 ct per kg.

⁹⁾ 6 Juni 1955 bijzonder uitvoerrecht rubber van 10 op 5 pCt
1 Juli 1955 bijzonder uitvoerrecht copra, peper, koffie van 10 op 5 pCt en het algemeen uitvoerrecht voor thee van 8 op 4 pCt

21 Oct. 1955 bijzonder uitvoerrecht voor alle producten afgeschaft algemeen uitvoerrecht van 8 pCt op 3 pCt voor copra en koffie; op 4 pCt voor aardolie. Onveranderd gebleven is het speciale tarief voor tin en rubber.

Het algemeen uitvoerrecht voor alle overige producten is afgeschaft. Aan afschaffing van het algemeen uitvoerrecht is verbonden vrijstelling van het statistiekrecht, het goederengeld en de retributie t.b.v. het Deviezeninstituut. Tezamen ca 1 pCt bedragend.

Uitvoerpremie van 10 pCt voor alle producten met uitzondering van peper (5 pCt) en copra, koffie, palmolie en -pitten, aardolie en derivaten, witte tin, bladtabak, suiker en rubber.

(Advertentie)

tekent de overgang van uitvoerrechten naar uitvoerpremies een verschil voor de Schatkist van honderden miljoenen 's jaars.

Met deze schildering van de ontwikkeling in de buitenlandse noteringen, de binnenlandse kostenstijgingen en de herziening van rechten is wel een indruk gegeven van de voornaamste veranderingen in de opbrengst-kostenverhouding van de *ondernemingslandbouw*. Zij is echter van weinig nut voor de beoordeling van de veranderingen in de opbrengst-kostenverhouding bij de producenten van zgn. *bevolkingsexportproducten*. De binnenlandse prijzen dezer producten, waarmede barter- en paralleltransacties e.d.¹⁰⁾ waren toegestaan, vertoonden een zodanig agio t.o.v. de tegen officiële koersen omgerekende buitenlandse noteringen, dat met het afschaffen van deze bijzondere transactiemogelijkheden een scherpe prijsdaling op de lokale markten optrad.

Marktnoteringen te Djakarta in Rupiah's per 100 kg

Medio:	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.
R.S.S. I e.k. Priok	1.290	1.950	1.325	1.140	970
zwarte peper	1.725	1.550	1.050	1.000	1.050
witte peper	1.400	1.400	1.300	1.200	—
koffie	760	760	710	625	640
thee B.O.P.	1.200	1.450	1.400	1.100	900

Krachtig ingrijpen in enkele centra van smokkelhandel heeft er eveneens toe bijgedragen, dat de dispariteit tussen buitenlandse en binnenlandse noteringen aanzienlijk verminderde. Volgens een persbericht van het Ministerie van Economische Zaken dd. 5 September jl. bedroeg deze dispariteit tot Mei 40 pCt en liep op tot 75 pCt in Augustus. „Sinds de installatie van het nieuwe Kabinet (11 Augustus) is deze dispariteit zeer belangrijk teruggelopen, doch zulks neemt niet weg, dat deze in vele gevallen nog 10 pCt en meer bedraagt”, schreef de Vereniging van Importeurs en Groothandelaren in Indonesië in haar Bulletin van dezelfde datum. En sindsdien is daarin niet veel verandering gekomen.

Welke consequenties deze scherpe prijsdaling voor de bevolkingsproductie van exportgewassen zal hebben dient te worden afgewacht. Het is geenszins zeker dat op wat langere termijn de productie er door verminderen zal! Hoe het ook zij, het is goed dat thans de im- en exportzaken scherp van elkaar gescheiden zijn. Het aantal misstanden, dat bij de oude combinatievormen van im- en exporttransacties voorkwam, is groter en de schade voor Indonesië ernstiger dan men achter de schrijftafel ooit zou kunnen fantaseren. Zojuist vernam Uw kroniekschrijver, dat de smokkelhandel op Singapore weer grotere omvang aanneemt. En zo zullen er, telkens weer, minder scrupuleuze lieden zijn, die hoge winsten trachten te behalen op een wijze die realisatie van het regeringsprogramma in gevaar brengt. Speciaal ten behoeve van de exportproductie zal er nog heel wat strijd gestreden moeten worden om een voldoende regelmatige aanvulling van de (deviezen) reserves te verzekeren. Maar als de Regering slaagt bij het zoeken naar middelen tot opvoering van de arbeidsproductiviteit in de exportbedrijven, is het zeer wel mogelijk dat zelfs bij een dalende trend in de wereldmarktprijzen de deviezeninkomsten van Indonesië toenemen.

Financieringsperikelen.

In 1954 nam de geldcirculatie met bijna Rp. 3½ mrd. toe; in het eerste semester van 1955 met ruim Rp. 1½

ALMELO Centrum voor
Industrievestiging in Twente
Tel. 05490-5361

mrd. De toename der voorschotten van de Bank Indoesia aan de Regering bleef er niet veel onder. Voor zover zulks uit de weekstaten van de Bank is af te leiden is tijdens de eerste tien weken van het bewind der nieuwe Regering de geldcirculatie verminderd met bijna Rp. 250 mln en liepen de voorschotten aan de Regering terug met niet minder dan Rp. 800 mln¹¹⁾. En dan dient daarbij nog bedacht te worden dat op grond van het te verwachten begrotingstekort een verder oplopen van de Thesaurierekening met Rp. 500 mln voor tien weken geen verrassing zou zijn.

Hoe is het de Regering gelukt de voorschotten van de Bank Indonesia niet met Rp. 500 mln te doen stijgen maar met Rp. 800 mln te doen dalen? Zulks, niettegenstaande m.i.v. 1 September de accijns op benzine met ruim Rp. 0,70 per liter werd verlaagd en uitvoerrechten werden afgeschaft of zelfs vervangen door uitvoerpremies. In de eerste plaats is dan te denken aan vooruitbetalingen door importeurs: Rp. 150 mln als depôt van buitenlandse importeurs plus hun vooruitstortingen voor zover hun aanvragen meer dan Rp. 5 mln bedroegen. Verder vooruitstortingen door nationale importeurs en zelfstandig importerende industriële en agrarische bedrijven. Alles tezamen genomen zou dit per 19 October Rp. 6 à 800 mln hebben kunnen bedragen.

Verder is op 20 Juli — nog onder de vorige Regering — een wijziging van de regeling met betrekking tot bedrijfsovermakingen van kracht geworden die op het volgende neerkomt: aan aanvragen tot transfer op basis van de in Indonesië gemaakte winst kan worden voldaan, nadat:

- a. de over deze winst verschuldigde belasting is betaald;
- b. van het restant 40 pCt is gestort op een rekening „Winstreserve op basis van Circ. C 335” bij de Bank Indonesia.

Het restant kan dan worden overgemaakt met dien verstande dat daaruit ook bestreden moet worden de „transferheffing”, die 66 2/3 pCt van de officiële tegenwaarde van het transfer gebleven is. Als aan a. en b. ten volle is voldaan kan de overmaking in termijnen van minstens Rp. 250.000 incl. transferheffing geschieden. De vergunning heeft een looptijd van een half jaar. De op de rekening „Winstreserve C 335” gestorte bedragen mogen worden gebruikt voor de aankoop van schatkistpapier of voor het doen van betalingen in overeenstemming met richtlijnen van de Bank Indonesia en onder haar goedkeuring. (Hierbij is voornamelijk gedacht aan besteding voor vervanging en uitbreiding van duurzame productiemiddelen.)

Direct na het afkomen van de met spanning verwachte regeling zijn de aanvragen binnengestroomd. In vlot tempo is en wordt gewerkt om de bedrijven hun vergunning en het land zijn inkomsten te geven. Van de mogelijkheid saldi op „Winstreserve C 335” om te zetten in kortlopend schatkistpapier zal nauwelijks gebruik gemaakt zijn. Wel heeft de verplichting tot volledige betaling van de belastingen vóór de overmaking van de eerste termijn, de inkomsten voor het Rijk vlotter doen vloeien. Een versneld binnenkomen van de geraamde inkomsten is eveneens waarschijnlijk wat betreft de

¹⁰⁾ Zie „E.-S.B.” van 20 October 1954, blz. 838.

¹¹⁾ Voor de periode 29 Juni t/m 19 October komen deze cijfers op resp. Rp. 200 mln en Rp. 826 mln.

transferheffingen, mede als gevolg van een vlottere afdoening van de winsttransfers 1953. Het zijn even zovele factoren die kunnen bijdragen tot een verklaring van het verschijnsel, dat de voorschotten aan de Regering zijn afgenomen in plaats van toegenomen.

Verder is te denken aan het oplopen van het aan muntbiljetten circulerende bedrag, waarvan de limiet begin Augustus van Rp. 375 mln op Rp. 660 mln werd gebracht. Het accres in de muntbiljettencirculatie en in het uitstaand bedrag aan schatkistpapier kan meehelpen ter verklaring van het in Indonesië ongewone verschijnsel dat de mutatie in de geldbeweging — zoals die uit de weekstaten van de Bank Indonesia blijkt — slechts een flauwe weerspiegeling is van de verandering in de post „Voorschotten aan de Regering”. Voor zover accres in muntbiljetten en schatkistpapier dit verschil niet kunnen verklaren, zal het gevonden moeten worden in het teruglopen van het girale geld van de overige banken. Maar daarenboven moeten de deposito's ook zijn teruggelopen als gevolg van de overboekingen op de rekening „Winstreserve C 335” bij de Bank Indonesia, die haar niet afzonderlijk vermeldt, maar in de post „Rekening-courantsaldi van anderen” verwerkt.

Vast staat dat door een en ander het werkkapitaal van de overige banken aanzienlijk is verminderd; juist in een periode waarin de financiering van de suikeroogst zware eisen stelde. Geen wonder dat het bedrijfsleven geen willig oor vond bij de banken met verzoeken tot hulp ter financiering van de vooruitbetalingen bij de import.

Voor zover deze geldkrapheid er direct of indirect toe leidt, dat gehamsterde voorraden geliquideerd worden, en de import beperkt blijft tot datgene wat voor de continuïteit in de productie en aanvoer van consumptiegoederen onontbeerlijk is, zijn de gevolgen precies in overeenstemming met het door de Regering gewenste effect.

Indien echter de geldkrapheid zover gaat, dat zij de reële productie belemmert, is het doel voorbij geschoten. En als Uw kroniekschrijver het betoog van Ir Seyffardt goed begrepen heeft, zag hij in de huidige financieringsproblemen bij de ondernemingslandbouw een acute bedreiging van de continuïteit in de productie; gevaarlijker nog dan de ongunstige verhouding tussen kosten en opbrengsten, waarvan de gevolgen veel langzamer in de productie zichtbaar worden. Voor een deel van de industrie geldt hetzelfde. Hoe het gevaar bezworen kan worden is echter niet zo heel eenvoudig te beantwoorden. Sommige der denkbare middelen ter verzachting van de liquiditeitsmoeilijkheden zullen ernstige bezwaren bij het bedrijfsleven ontmoeten; andere gaan tegen de lijnen van de algemene politiek in en daar zal de Regering weinig voor voelen. Een *gedeeltelijke* tegemoetkoming aan de wensen van het bedrijfsleven is op korte termijn wel te verwachten.

Tactiek.

Zo zijn er meer problemen, en komen er telkens nieuwe. Zij zijn van tactische aard. Bij verschillende gelegenheden heeft de economische generale staf, met Prof. Sumitro, Minister van Financiën als voorzitter van de Monetaire Raad, blijk gegeven snel te kunnen handelen als onvoorziene ontwikkelingen zulks nodig maakten. Op een speculatie in rijst naar aanleiding van door regens teleurstellende oogsten werd gereageerd met een bestelling van 150.000 ton boven de 100.000 ton, die de vorige Regering, het gevaar voorziende, reeds in Burma besteld had. Speculatie in suiker werd de kop ingedrukt door het

tijdelijk stopzetten van de export. Pogingen door stagnatie van de zoutaanvoer de prijzen op te drijven zijn in de kiem gesmoord, door de oorzaak van de stagnatie op te sporen en uit de weg te ruimen.

Het ontbreekt niet aan critiek — soms zeer fel — op het economisch beleid van de huidige Regering. Critiek in pers en Parlement, hoofdzakelijk voortvloeiende uit verschil in maatschappijbeschouwing. Zolang geen voldoende zekerheid bestaat met betrekking tot de veranderingen die het Kabinet zal ondergaan als gevolg van de juist gehouden verkiezingen voor het Parlement, durft het bedrijfsleven zich niet voor langere tijd te binden.

Zij, die zich nu in een relatief gunstige positie menen te bevinden, zijn geneigd zich zoveel mogelijk te dekken tegen de mogelijke nadelige gevolgen, die de economische politiek van een nieuw Kabinet voor hen zou kunnen meebrengen. Omgekeerd wachten velen, die onder de huidige omstandigheden hun positie op den duur niet zouden willen handhaven, liever even af dan nu reeds de verliezen te nemen van een omschakeling, die achteraf onnodig zou kunnen blijken.

Deze zo algemeen voorkomende „wait and see”-politiek is naar Uw kroniekschrijver voorkomt de grootste hindernis waar de huidige Regering zich voor geplaatst ziet. De onzekerheid over het economisch beleid van het binnen enkele maanden te verwachten nieuwe Kabinet vergroot de toch reeds bestaande twijfel over de mogelijkheid van het benaderen van een monetair evenwicht en een betalingsbalansevenwicht.

Bij de productie-ondernemingen leidt dit er toe dat men de beschikbare, liquide middelen, voor zover maar mogelijk is, gebruikt voor het realiseren van een importprogramma, dat de risico's van schokken in de bezettingsgraad minimaliseert. Het betekent dat men nu reeds goederen bestelt die men pas maanden later zou behoeven te bestellen om de continuïteit in de productie te verzekeren. Deze „wait and see”-politiek vertraagt de stroomsnelheid van de goederen, en is een rem voor de opvoering van de productiviteit in de bedrijven. Voor zover deze politiek van de bedrijven voortvloeit uit twijfel met betrekking tot het voortduren van de liberale deviezenpolitiek, zou de Regering er wellicht iets aan kunnen veranderen door een bedrijf de gelegenheid te geven een importprogramma voor bijv. 1 jaar in te dienen, dat, na verkregen goedkeuring, het bedrijf garandeert op de in het programma genoemde tijdstippen over de aangevraagde deviezen te mogen beschikken. Zij kan weinig doen aan een eventueel overblijvende twijfel t.a.v. de vraag of bij een Kabinetswisseling deze garanties nog zouden worden erkend, en de tarieven en overige voorwaarden gehandhaafd zouden blijven.

Het is een kleine illustratie van de moeilijkheden die voor dit Kabinet voortvloeien uit het feit, dat het zijn ambtsperiode zo kort moet zien. En al zou het zelf de overtuiging hebben dat het nieuwe Kabinet zo zal zijn samengesteld, dat zulks geen belangrijke veranderingen in de economische politiek zou meebrengen, dan blijft toch de twijfel daaromtrent bij vrij brede groepen van het zakenleven zijn stempel drukken op de reacties op de regeringsbeslissingen. Dit feit maakt het moeilijk, ook voor de Regering, tot een juiste beoordeling te komen van de verschuivingen, die, in alle sectoren van het economisch leven, door haar politiek zijn opgeroepen.

Des te meer respect heeft Uw kroniekschrijver voor de daadkracht en het zelfvertrouwen, waarmede de Regering de uitvoering van haar doelbewuste programma nastreeft. Als het vaak goed geïnformeerde dagblad Keng Po gelijk

heeft, dat de onderhandelingen met de Verenigde Staten over de levering van surplus-landbouwgoederen er op zullen uitlopen, dat Indonesië in de loop van de komende twee jaar geleverd krijgt: 12.000 ton ruwe katoen, 15.000 ton Virginia tabak, 50.000 ton melkpoeder, 100.000 ton meel en 250.000 ton rijst ter waarde van ca \$ 100 mln, dan zou deze hulp wel eens van beslissende betekenis

kunnen zijn voor het realiseren van de doeleinden die de huidige Regering voor ogen heeft ¹²⁾.

Djakarta, 11 November 1955.

Prof. Dr A. KRAAL.

¹²⁾ Volgens zo juist uit betrouwbare bron verkregen inlichtingen zal voor het lopende belastingjaar der Verenigde Staten de te verwachten hulp aanzienlijk beneden de helft van dit twee jaar-programma blijven. Vrijwel zeker is het dat rijst uit de lijst is geschrapt.

INGEZONDEN STUKKEN

De liberalisatie van tomatenpuree

Mr Chr. M. Pool te 's-Gravenhage schrijft ons:

Het heeft mij enigszins verwonderd in een vooraanstaand wetenschappelijk tijdschrift als het Uwe een artikel van de hand van de heer Kemmers (Uw nummer van 19 October j.t.) aan te treffen, waarin de liberalisatie van de tomatenpuree wel zeer eenzijdig is belicht. Ik acht het dan ook noodzakelijk een en ander aan de hand van de feiten recht te zetten.

Ik stel voorop, dat de Nederlandse tomaat een product is voor directe consumptie en niet voor verwerking tot puree. Onze tomaat is een prima sappige vrucht en daarom terecht zeer in aanzien zowel bij Nederlandse als bij buitenlandse consumenten. Het vochtgehalte is echter veel hoger en de droge stof belangrijk lager dan de producten uit zuidelijker streken. De tomatenteelt in Nederland is al oud, doch er is nimmer in Nederland een verwerkings- of conserveringsindustrie van enig belang ontstaan. Alleen in de na-oorlogse jaren, toen Nederland in verband met zijn deviezenpositie de import van eindproducten moest beperken en de export naar Duitsland van groente en fruit moeizaam op gang kwam, werd het voor de conserveringsindustrie aantrekkelijk tot productie van tomatenpuree over te gaan. Het Nederlandse product kon echter de kwaliteit van het buitenlandse niet evenaren. Al spoedig kwam dan ook speciaal van de visconserve-industrie het dringend verzoek om uit de Verenigde Staten, Hongarije, Italië de voor haar conserven vereiste kwaliteit te mogen importeren.

De Nederlandse teler heeft dan ook nimmer tomaten geteeld voor de conserve-industrie. Men maakt voor het verse product zowel in binnen- als buitenland prijzen, welke beduidend boven kostprijs liggen. Over het gehele jaar gerekend is de teelt van tomaten winstgevend. De Nederlandse conserve-industrie kan op basis van de gangbare veilingprijzen niet concurrerend met het buitenland produceren. In doorsnee dient de grondstoffenprijs voor de industrie te liggen op een peil, dat ver beneden de telerskostprijs, ja zelfs beneden de minimum veilingprijs ligt. Dat betekent dus, dat de industrie alleen kan werken als er een zodanig surplus optreedt, dat er doorgedraaid en dus het restant van de oogst vernietigd zou moeten worden. Het is de industrie in de na-oorlogse jaren nimmer gelukt een contract met de veilingen af te sluiten, voordat deze er zeker van waren dat er een onverkoopt surplus zou ontstaan, dat slechts voor vernietiging in aanmerking zou komen.

Een dergelijke grondstoffenpositie is weinig bevorderlijk voor de opbouw van een behoorlijke industrie. Daar komt bij dat er een product ontstaat, dat kwalitatief minder is dan het buitenlandse. Men kan hieraan tegemoet komen door de binnenlandse puree te vermengen

met het kwalitatief betere en veelal goedkopere buitenlandse product. De industrie heeft dit dan ook in de laatste jaren moeten doen.

Stelt men nu de gehele Nederlandse consumptie op circa 4.000 ton, dan zou de industrie zelf daarvan hoogstens 2.000 ton kunnen produceren om verder doorvermenging met buitenlands product het kwantum op te voeren. Hiervoor is benodigd 7 à 8.000 ton tomaten (en niet 7 à 41.000 ton zoals in het artikel van de heer Kemmers abusievelijk is vermeld). Ik betwijfel of de aankoop van deze 8.000 ton door de industrie wel zo belangrijk is als de heer Kemmers doet voorkomen. Zelfs al zou het gehele kwantum doorgedraaid en vernietigd worden, blijft de tomatenteelt voor de producent lonend. Gezien het betrekkelijk kleine kwantum en de zeer lage prijs, welke de industrie kan betalen, zal het verlies bij eventuele vernietiging (in waarde gezien) slechts een zeer gering percentage uitmaken. Bovendien breidt de tomatenteelt zich jaar op jaar sterk uit, waaruit men mag concluderen, dat de teler het risico van doordraai en vernietiging aanvaardt. Deze aanvaarding geschiedt vrijwillig. Het Borgstellingsfonds voor de Landbouw speelt hierin een te verwaarlozen rol.

In België bestaat een gelijke situatie. Ook daar is een grote tomatenproductie. Hoewel de Belgische landbouw ten aanzien van liberalisatie behoudend mag worden genoemd, heeft men toch ingezien dat non-liberalisatie van tomatenpuree onverdedigbaar zou zijn. Het heeft dan ook reeds in 1949 de invoer van tomatenpuree ge-liberaliseerd.

Dit zijn notoire feiten, niet alleen hier te lande bekend, maar zeker ook bij de experts van de Steering Board for Trade van de O.E.E.C. Toen dan ook enige jaren geleden Nederland een justificatie moest geven voor alle posten, welke zij niet kon of wilde liberaliseren, ontbrak het de Nederlandse delegatie aan argumenten om de non-liberalisatie van tomatenpuree te verdedigen. Noch onze tomatenverwerkende industrie noch de telers konden een behoorlijke argumentatie daarvoor opbouwen. Slechts werd van die zijde verzocht liberalisatie zo lang mogelijk uit te stellen op het in dit geval weinig steekhoudend argument, dat de Nederlandse conserve-industrie in de gelegenheid moest worden gesteld op verwerking van andere producten over te gaan. Dit is door de O.E.E.C. aanvaard, doch onder voorwaarde dat de datum van de liberalisatie van dit product vroert zou worden vastgesteld. Na lange onderhandeling werd deze datum vastgesteld op 1 Juli 1955. Dit was het bedrijfsleven bekend.

Dit zijn de feiten. Het heeft geen zin om nader in te gaan op het verdere betoog van de heer Kemmers.

NASCHRIFT

Indien de heer Pool mij meent te moeten betichten van eenzijdigheid, dan blijkt uit het eerste deel van zijn ingezonden stuk nog niet recht duidelijk op welke punten dit het geval is. Wij beiden wijzen er immers op, dat op de pureemarkt de uit de Nederlandse kastomaten vervaardigde puree niet kan concurreren met de puree, welke is bereid uit Italiaanse natuurtomaten. Dit is echter meer een kwestie van prijs dan van kwaliteit. Uit kastomaten kan men ook puree fabriceren met een drogestofgehalte van 28 à 30 pCt, zoals Italië normaal levert, men moet er alleen wat meer tomaten voor gebruiken. Dit wordt echter lang niet altijd gedaan.

Ook zijn we het er over eens, dat de Nederlandse teler geen tomaten teelt voor de conservenindustrie. Ik heb er slechts op gewezen, dat alleen afzet aan de conservenindustrie uitkomst kan brengen, indien de buitenlandse markten in feite ontoegankelijk gemaakt zijn en de binnenlandse „verse” markt verzadigd is. Deze afzet aan de conservenindustrie vond plaats tegen prijzen, welke steeds beneden de kostprijs van de Nederlandse kastomaten en, behoudens misoogsten in Italië, boven die van de Italiaanse natuurtomaten lagen.

Tot zover valt er dus niets „recht te zetten”. Zodra de heer Pool dit wel gaat proberen moet ik echter met hem van mening verschillen. Dit moge blijken uit het volgende.

De aankopen van buitenlandse puree in de beide laatste jaren zijn niet zozeer een gevolg van een dringende behoefte aan menging, doch hangen samen met het mislukken van de teelt van voor verse consumptie bestemde natuurtomaten in West-Europa in 1954. Het Nederlandse kasproduct vond toen overal, bijna het gehele seizoen door, vlot afzet en, om in de Nederlandse pureebehoefte te voorzien was invoer van puree nodig.

Het is ook onjuist, dat er een behoorlijke industrie zou dienen te worden „opgebouwd” om verwerking tot puree verantwoord te maken. Ik heb er juist op gewezen, dat de bestaande fabrieken, na het een en ander geïnvesteerd te hebben in speciale machines voor onderdelen van het bereidingsproces, een uitstekende gelegenheid hadden het verwerkingsseizoen te verlengen. Immers, de groente- en fruitverwerkende industrie steunt op een reeks van producten, welke achtereenvolgens verwerkt worden.

Ten overvloede kan er nog op worden gewezen, dat ook reeds vóór 1940 vrij veel Nederlandse tomaten tot puree werden verwerkt.

Zelfs als de aankoop door de conservenindustrie niet

meer dan 8.000 ton per jaar zou kunnen bedragen en geen 14.000 ton zoals in 1953 (door verwisseling van cijfers stond in mijn artikel abusievelijk 41.000 ton), is dit nog van grote betekenis voor bepaalde onderdelen van de tomatenteelt. Het onderhavige probleem speelt geen rol bij de afzet van in verwarmde kassen geteelde tomaten, waarvan de oogst valt omstreeks Juni, doch bij in onverwarmde kassen geteelde tomaten en wel speciaal in die streken waar aan de tomatenteelt een voordeel van sla vooraf pleegt te gaan en de oogst in Augustus en September plaatsvindt. Voor de daar gevestigde vrij grote groep telers is het een schrale troost als de teelt van tomaten over het gehele jaar gerekend lonend is. Voor hen gaat het om de prijsvorming in deze maanden en het is juist in deze tijd, dat gedurende enkele weken de reeds besproken moeilijkheden voorkomen. Doordraai en vernietiging betekenen dan zeer veel. De uitbreiding van de tomatenteelt vindt hier niet haar zwaartepunt, wat er op wijst, dat dit toch al niet het meest lonende onderdeel van de tomatenteelt is.

Dat de heer Pool de situatie in de Nederlandse en Belgische tomatenteelt vergelijkt, verwondert mij in hoge mate. De Nederlandse teelt is voor 70 pCt op export aangewezen. België teelt zo weinig, dat invoer moet plaatsvinden. De protectionistische maatregelen, welke de Nederlandse export allerwege treffen, worden bij deze invoer wel op de meest irriterende wijze toegepast. Indien de Nederlandse telers voor de afzet van hun voor verse consumptie geteelde tomaten een zelfde garantie kregen als de Belgische al sedert jaren hebben, zouden de eersten ook geen enkel bezwaar tegen vrije invoer van puree maken.

Ik vermoed zelfs, dat deze bezwaren ook niet zouden worden gehoord, indien elke bescherming in Nederland ontbrak, doch het buitenland de maatregelen welke onze tomatenuitvoer belemmeren eens flink zou opruimen. Dit laatste gebeurt echter niet; veeleer is het tegendeel het geval. Het enige binnenlandse steunpunt, dat in deze omstandigheden daar tegenover bruikbaar is, heeft de Overheid nu prijs gegeven. Hier kwam later de dumping nog bij. Dit was de kern van mijn betoog. De heer Pool volstaat er mede op te merken, dat het geen zin heeft hierop in te gaan. Dit is jammer, want alle vorige opmerkingen hebben weinig zin als men dit aspect negeert. Culmineerden hierin immers niet de, blijkbaar als niet bruikbaar gekwalificeerde, argumenten van de telers voor non-liberalisatie?

Honselersdijk.

W. H. KEMMERS, econ. drs.

Schaduwzijden van „over-full employment”

De heer H. Ens te Oss schrijft ons:

De heer C. Vermey legt in zijn artikel in „E.-S.B.” van 7 September jl. onder bovenstaande titel zeer terecht de vinger op een euvel dat bij beschouwingen over de huidige overspannen arbeidsmarkt maar al te vaak over het hoofd wordt gezien: het grote verloop vooral onder de jeugdige werknemers. Waar hier ook getracht wordt een oplossing aan te wijzen — het opnieuw tot gelding doen komen van waarden als plichtsbef, verantwoordelijkheidsgevoel, de

wil om zich door ijver en kennis een levenspositie te verschaffen, etc. — is het toch allereerst noodzakelijk te trachten de oorzaak van dit grote verloop op te sporen. Het kan niet ontkend worden dat de aangeduide weg om tot een oplossing te komen een zeer langdurige zal zijn, terwijl juist gestreefd moet worden naar een verbetering op korte, zelfs zeer korte termijn.

Slechts terloops werd gewezen op het weggooien van personeel door werkgevers. Deze hand over hand toe-

nemende politiek heeft echter een door de werkgevers meestal niet gerealiseerd gevolg, dat toch zeer schadelijk voor hen zelf kan zijn. Meestal weten zij nl. niet de logische consequenties te trekken uit het tegen hoge salarissen aanstellen van nieuwe personeelsleden. Het komt thans herhaaldelijk voor, dat een nog jeugdig werknemer, die echter reeds enige jaren zijn beste krachten aan een onderneming gegeven heeft en volkomen berekend is voor zijn taak, plotseling naast zich of zelfs onder zich een nieuw personeelslid, waarvan werklust, geschiktheid en trouw nog maar moeten blijken, vindt aangesteld op aanzienlijk gunstiger voorwaarden dan hij na enige jaren werken heeft kunnen bereiken. Hoewel men zich veelal heel wat moeite getroost om de salarissen geheim te houden is het vrij normaal, dat men ten naaste bij de salarissen van collega's, ondergeschikten en zelfs van superieuren kent.

Door bovenbeschreven politiek wordt het door de onderneming bij het personeel gekweekte vertrouwen zeer snel ondermijnd. Men gaat zich afvragen wat men van de onderneming in slechte tijden te wachten zal hebben wanneer in goede tijden al zo slecht aan de belangen van de personeelsleden wordt gedacht. Bovendien snijdt dit mes aan twee kanten. Enerzijds zal de reeds langer werkzame employé geneigd worden dit spelletje, dat kennelijk zijn vruchten afwerpt, ook eens te proberen, anderzijds is het de nieuwe employé duidelijk, dat

zijn handelwijze kennelijk juist is geweest en hij zal derhalve geen reden zien niet nog eens op dezelfde wijze te werk te gaan.

Het is duidelijk, dat door het niet aanpassen van de salarissen van de reeds langer werkzame personeelsleden aan het niveau, dat bij de aanwerving van nieuwe krachten gebruikt wordt, in de onderneming zelf ernstige spanningen worden opgeroepen, die op hun beurt weer tot een groter verloop aanleiding kunnen geven. De voor de gezonde onderneming zo noodzakelijke wil tot samenwerking tussen de employé's vermindert en het onderlinge contact kan stroef en moeilijk worden.

Wil men op korte termijn het veranderen van betrekking door jeugdige krachten ter verkrijging van een kleine salarisverbetering binnen de perken terugbrengen dan zal er voor gezorgd dienen te worden dat dit voor de jeugdige personeelsleden zelf een onvoordelig spelletje wordt. Het dient zichtbaar te zijn, dat men meer bereikt door volharding in eenzelfde betrekking, door kennis van zaken, door plichtsbesef, verantwoordelijkheidsgevoel e.d., dan door het zwerven van de ene betrekking naar de andere met telkens een kleine salarisverhoging. Men zal dit uitsluitend duidelijk kunnen maken aan de hand van feiten en het zal vergeefse moeite zijn wanneer en de jeugdige en de oudere personeelsleden dagelijks het tegendeel bewezen zien. Dat de werkgevers zich hier van hun verantwoordelijkheid bewust zijn!

NASCHRIFT

In mijn beknopte beschouwing heb ik op het ook m.i. onjuiste systeem van „wegkopen” van anderer personeel gewezen en hierop critiek geïeerd. Het geldt hier echter, voor zover mij bekend, voornamelijk ervaren krachten die een zelfstandige en leidinggevende functie kunnen vervullen en uit dien hoofde bepaalde eisen ten aanzien van beloning kunnen stellen. De verstandige werkgever zal overigens, los van sociale motieven, uit welbegrepen eigen belang discrepanties in het salarispeil tussen nieuw aan te stellen en reeds in dienst zijnd personeel eigener beweging op zo kort mogelijke termijn opheffen.

Waar de „hoogconjunctuur” met volledige bedrijfsbezetting in tal van gevallen uitbreiding van de staf noodzakelijk maakt en met name in de jaren na de oorlog tot een snelle — op grond van bekwaamheid vaak ongemotiveerde — stijging der salarissen heeft geleid, is het probleem niet zó eenvoudig als de heer Ens stelt. Werden door een bedrijf vóór de oorlog alleszins redelijke salarissen betaald, na de oorlog trad reeds zeer spoedig een scherpe stijging in. Verkeerde een onderneming in de noodzakelijkheid — en waar was dit niet het geval — nieuwe medewerkers aan te trekken, dan bleek onmiddellijk het vaak aanzienlijk verschil tussen oude en nieuwe salarissen. Neemt men, om slechts één enkel voorbeeld te noemen, de beloning van typisten die in 1945 f 200 à

250 per maand en vaak naar gelang van bekwaamheid minder verdienden en thans met dikwijls gebrekkige talenkennis f 400 à 450 verlangen, dan is het duidelijk dat het aanpassingsproces *over de gehele linie* tact eist wil men voorkomen dat ten onrechte de indruk wordt gevestigd dat de oudere leden van de staf in het verleden „ondergewaardeerd” werden.

Nog eens, de sociaal voelende en verstandige werkgever zal eigener beweging werknemers die „reeds enige jaren hun beste krachten aan een onderneming hebben gegeven” en getoond hebben de door de heer Ens genoemde eigenschappen, t.w. „werklust, geschiktheid en trouw” te bezitten, niet bij nieuw aan te nemen personeel achterstellen. Ik betwijfel, of het door de heer Ens gesignaleerde euvel algemeen verbreid is. Wel weet ik dat de klacht der werkgevers, wien dit euvel niet kan worden verweten, dat bij de *jonge* generatie van kantoorpersoneel het begrip „trouw” maar al te vaak ontbreekt, dat de werklust — de goede niet te na gesproken — aanmerkelijk geringer is dan vroeger en ook de bekwaamheid veelal te wensen laat, algemeen is. Ik ben geneigd te geloven dat bij een eventuele enquête spoedig zou blijken dat het door de heer Ens gesignaleerde euvel allerminst geldt voor het merendeel der ondernemingen.

Rotterdam.

C. VERMEY.

Leeft met Uw tijd mee

Leest de E.-S.B.

BOEKBESPREKING

Jan J. Knap: *Exposities ter bevordering van de afzet*,
Uitg. H. E. Stenfert Kroese N.V., Leiden 1955,
170 blz., f 12,50.

Wat de literatuur over afzetbevordering betreft stáan wij in ons land nog voor een bescheiden reeks publicaties. Het is dus niet verwonderlijk dat een zo specialistisch onderwerp als de commerciële expositie tot dusverre onbehandeld bleef. Zelfs in de onuitputtelijke Amerikaanse literatuurstream vindt men slechts weinig studies op dit gebied. De ontdekkingsreiziger die dit nieuwe terrein betreedt verheugt zich dus onmiddellijk in onze belangstelling en in ons respect. Waren daarom onze verwachtingen te hoog gespannen?

Helaas moet gezegd worden dat het boek van Jan J. Knap ons heeft teleurgesteld. Dit duidt reeds aan dat we het gebodene hebben vergeleken met wat wij ons van deze studie voorstelden. We stelden ons niet in de allereerste plaats historisch-theoretische beschouwingen voor, doch een praktische behandeling van de plaats van commerciële exposities in het afzetplan, en voorts de uitwerking van een aantal „spelregels” waaraan exposanten zich dienen te houden aler zij successen mogen verwachten.

De auteur ventileert inderdaad een groot aantal praktische ideeën, welke overigens op onderling nogal verschillend niveau liggen. Zijn voorstel om het parallelogram in plaats van de rechthoek te kiezen als grondontwerp van de stand is gedurfd; hij weet ook overigens goed gemotiveerde ideeën te geven voor de lay-out van de stand. Zijn opmerkingen over het reclamedrukwerk zijn behartigenswaardig. En zo kunnen we doorgaan. Bij dit alles wordt echter de wat irritante indruk gewekt dat het boek eigenlijk is opgetrokken rond een klein aantal concrete suggesties, welke tezamen geen boek vullen. Sommige suggesties zijn vrij ver uitgewerkt, andere problemen doet de schrijver met generalisaties af waaraan de exposant zeer weinig zal hebben. Daarbij worden belangrijk en onbelangrijk niet voldoende onderscheiden, zodat de lezer snel vermoeid raakt. Ten slotte kan gezegd worden dat de gang van het betoog hier en daar wordt verstoord door een evidente polemische aanleg van de auteur.

Met de vele excursies welke de schrijver maakt op „theoretisch” gebied zullen slechts weinigen zich gelukkig voelen. Te zeer lijden deze uiteenzettingen omtrent „het wezen” van tentoonstellingen, jaarbeurzen en vakbeurzen aan een overbodige gewichtigheid. Deze excursies zijn bovendien veelal te kort om grondige behandeling van de aangeroerde problemen mogelijk te maken.

Een populaire behandeling (waartegen we allerminst bezwaar zouden willen maken) heeft er soms toe geleid dat er een soort „plausibiliteitsbewijs” wordt gegeven dat wel prettig verteerbaar is, doch juist daarom gevaarlijk. Als voorbeeld geven we de „stroomregel” die ons leert dat een mensenmassa, evenals het rivierwater, steeds de buitenbochten van de stroom zoekt. Een verwijzing naar sporen in de sneeuw in een bochtige straat, waardoor iedereen zich kan overtuigen, mag toch wel onvoldoende genoemd worden als „bewijs”.

Het bovenstaande houdt allerminst in, dat men dit boek na lezing weglegt zonder daaruit enkele aantekeningen te hebben overgehouden welke van direct praktisch nut zijn of, doordat ze exposanten aan het denken zetten, op langere termijn hun nut zullen afwerpen. De opmerkingen over stand-indeling en stand-bezetting behoren

tot de eerste categorie, terwijl we tot de tweede een uitspraak zouden willen rekenen als: „Er is meer moed voor nodig, een verkoopboodschap zodanig te formuleren dat het publiek deze begrijpt, dan een stand te laten maken door een surrealistisch kunstenaar!”

Het boek is rijk (en bij dit woord denke men niet alleen aan een kwantitatief gegeven) aan foto-illustraties. Door een korte tekst bij elke foto wordt de verbinding tussen het betoog van de auteur en de afbeeldingen duidelijk gemaakt.

Pernis.

Drs J. L. WAGE.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

Gedurende de verslagweek kwam aan het zoveelste afgifte-loze tijdperk een einde, toen de Agent van het Ministerie van Financiën de verkoop van schatkistpapier over de toonbank met ingang van Vrijdag 18 November hervatte. Afgegeven worden thans 12 maandspromessen tegen een disconto van 1 pCt per jaar en 5 jaarsbiljetten tegen een rente van $1\frac{7}{8}$ pCt per jaar.

Tijdens de vorige afgifteperiode, 17 Augustus t/m 13 September jl., verkocht De Nederlandsche Bank 3 en 12 maandspromessen tegen een disconto van $\frac{3}{4}$ resp. 1 pCt p.j. alsmede 3 jaarsbiljetten à $1\frac{7}{16}$ pCt rente p.j. In de vóór-vorige, 1 t/m 16 Augustus jl., was de beurt aan de Agent geweest, die toen 12 maandspromessen à 1 pCt disconto en 3 resp. 5 jaarsbiljetten à $1\frac{7}{16}$ resp. $1\frac{7}{8}$ pCt rente per jaar te koop aanbood.

Er is derhalve thans, wat de afgiftetarieven betreft, geen nieuws onder de zon. Terwijl er in andere landen de laatste tijd om de haverklap sprake is van verhoging van geldmarktrentevoeten (de afgelopen week bijv. verdere discontoverhogingen in de Verenigde Staten en Oostenrijk), doen de Nederlandse monetaire autoriteiten aan deze internationale beweging niet mee. Nederland blijft hierdoor een goedkoopste-eiland in de geldmarktzee, met t.o.v. andere landen bijkans exorbitant laag geworden korte rentestanden.

Dat er voorts bij onze monetaire autoriteiten ook geen neiging bestaat tot inflatiebestrijding met andere middelen, blijkt uit de handhaving van het verplichte minimum-kaspercentage der banken op 10 pCt voor de periode 22 November-22 December a.s. Uit het rustig doorgaan met de hoge overheidsuitgaven blijkt eveneens dezelfde mentaliteit.

De kapitaalmarkt.

De Amsterdamse aandelenmarkt vertoonde de afgelopen weken een grote mate van stabiliteit, of, beter gezegd, het herstel van de koersinzinking van October maakte weinig verdere voortgang. Wel was er soms wat extra vraag naar *bepaalde* aandelen waar te nemen, bijv. in geval een emissie met flinke claim werd verwacht, of naar *bepaalde* aandelengroepen (de afgelopen week bijv. naar scheepvaartfondsen i.v.m. de hogere wilde-vrachten-index in October en i.v.m. de agiobonus van $7\frac{1}{7}$ pCt van de Mij Nederland), maar over het algemeen was er telkens weer sprake van voorzichtigheid en zelfs apathie bij het Nederlandse beleggende publiek. Daarbij kwam dat ook het buitenland hier grotendeels verstek liet gaan, al was er af en toe wel eens wat vraag, bijv. voor Franse rekening.

De stijgende lijn in New York vormde met deze lusteloosheid ook nu weer een tegenstelling. De afgelopen week werd daar het recordniveau van September jl. op een fractie na weer bereikt; wellicht zou het zelfs zijn overschreden, had niet de discontoverhoging door een aantal Federal-Reservebanks in het kader van de anti-inflatiepolitiek roet in het eten gedaan in de vorm van een lichte koersterugslag.

De uiteenlopende koersontwikkeling van Wallstreet en Damrak wordt door de indices als volgt gedemonstreerd:

	New York Dow Jones Industrials	Amsterdam Algem. aandelen- koersgemiddelde A.N.P./C.B.S.
1955		
Max. September	487,5	239,7
Min. October	438,6	202,7
Max. October	461,1	221,4
4 November	467,4	213,1
11 November	476,5	213,2
18 November	482,9	213,7

Op de obligatiemarkt bleek gedurende de verslagweek, hoe snel een kinderhand hier gevuld is. De belangstelling voor de 3½ pCt obligatie-emissie der Nederlandsche Spoorwegen was, in hoofdzaak dank zij het kwart procentje meer rente, en de afwezigheid van de hatelijke bevoegdheid voor de crediteur tot vervroegde aflosbaarstelling, zeer groot. Bij de toewijzing zal een zeer aanzienlijke reductie op de inschrijvingen plaatsvinden; vermoedelijk is deze lening, ondanks het achterwege blijven van zwaar majoreren, meerdere malen overtekend.

De onzekerheid, of de huidige stilstand bij de ontwikkeling van de lange rentestand hier te lande een blijvertje zal zijn, geeft blijkbaar ook sommige andere ondernemingen aanleiding om te overwegen, of het ijzer niet moet worden gesmeed, nu het (nog?) heet is. Zo biedt bijv. de Westlandsche Hypotheekbank 3½ pCt, De Rotterdamsche Scheephypotheekbank 3¾ pCt langlopende pandbrieven aan, in beide gevallen à pari.

Het gevoelen bij vele beleggers, dat het met een rentestijging hier te lande wel los zal lopen, kwam anderzijds tot uiting in de jongste koersontwikkeling ter beurze waarbij, zoals ook uit onderstaande cijfers blijkt, diverse obligaties een avans behaalden.

	4 Nov. 1955	11 Nov. 1955	18 Nov. 1955
Aand. indexcijfers (1953 = 100)			
Algemeen	213,1	213,2	213,7
Internat. concerns	273,9	275,3	276,0
Industrie	161,0	161,2	161,5
Scheepvaart	158,2	154,2	157,9
Banken	146,2	145,6	147,5
Andon. aand.	164,6	162,1	160,0
Aandelen			
Kon. Petroleum	598	603	610
Unilever	456½	457½	454
Philips	346	352½	351½
A.K.O.	340½	337½	338½
Kon. N. Hoogovens	366	378	379½
Van Gelder Zn	318	315½	325
H.A.L.	215	209	209½
Amsterd. Rubber	141½	140½	138
H.V.A.	160½	157½	153½
Staatsfondsen			
2½ pCt N.W.S.	75½	76½	76½
3-3½ pCt 1947	99½	99½	99½
3 pCt Grootboek 1946	97½	96½	97½
3 pCt Dollarlening	96½	96½	96½
Diverse obligaties			
3½ pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	101½	100½	100½
3¼ pCt Bkv. Ned. Gem. 1954 II/III	97	97	97½
3½ pCt Philips 1948	101½	101	101
3¼ pCt Westl. Hyp. Bank	97½	96½	96

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK

(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt en Muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitlandse geldsoorten	Buitlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalingsaccorden	Voorschotten in rekening in courant	
10 Oct. 1955	3.090.587	1.470.588	93	250.671	27.203	
17 Oct. 1955	3.141.888	1.412.353	102	231.735	28.966	
24 Oct. 1955	3.166.143	1.411.599	72	224.102	34.363	
31 Oct. 1955	3.201.947	1.384.907	6.310	211.819	34.633	
7 Nov. 1955	3.207.161	1.404.923	263	213.528	28.550	
14 Nov. 1955	3.219.924	1.399.418	319	223.070	28.547	
21 Nov. 1955	3.273.950	1.360.750	152	212.309	29.117	
Saldi in rekening courant						
Data	Bankbijetten in omloop	Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalingsaccorden	Andere saldi van niet-inge-zeten
10 Oct. 1955	3.752.297	1.630.843	345.134	513.846	125.397	20.679
17 Oct. 1955	3.725.620	1.635.515	345.399	513.846	85.851	21.454
24 Oct. 1955	3.735.064	1.648.374	434.193	513.846	98.994	20.325
31 Oct. 1955	3.865.944	1.518.361	214.165	513.846	93.215	19.903
7 Nov. 1955	3.786.016	1.607.750	196.388	513.846	96.159	19.749
14 Nov. 1955	3.746.964	1.670.726	245.940	490.412	94.279	19.439
21 Nov. 1955	3.743.687	1.681.155	319.078	490.412	94.277	19.588

BANK INDONESIA

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmat., goud en saldi aan conv. valuta en vorderingen in goud op de Regering	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Devisiefonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Reger. v. d. Rep. Indon.
3 Oct. 1955	953.177	436.033	1.854.048	500.842	5.588.098
12 Oct. 1955	953.177	489.238	1.827.370	589.210	5.308.811
19 Oct. 1955	953.177	406.399	1.832.840	609.982	5.133.141
26 Oct. 1955	953.177	466.138	1.841.400	622.680	5.001.510
2 Nov. 1955	953.177	468.679	1.921.007	637.889	4.738.641
9 Nov. 1955	953.207	395.155	1.982.675	587.430	4.665.387
Data	Bankbijetten in omloop	Devisiefonds buitlandse passiva	Rekening courant saldi v/d Reg. v/d Rep. Indon.		Van anderen
			Bijzondere rekening inzake de E.C.A. hulp		
5 Oct. 1955	8.234.568	1.737.676	494.868		2.190.408
12 Oct. 1955	8.222.865	1.714.060	494.868		2.178.130
19 Oct. 1955	8.224.764	1.706.251	494.868		1.928.747
26 Oct. 1955	8.145.458	1.715.858	494.868		1.949.194
2 Nov. 1955	8.019.672	1.667.297	494.868		1.963.771
9 Nov. 1955	8.048.397	1.636.175	494.868		1.831.016

NATIONALE BANK VAN BELGIË

(Voornaamste posten in miljoenen francs)

Data	Goudvoorraad	Tegood op het buitenland	Vorderingen op het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	Handelspapier op België en overheidseffecten	Voorschotten overheidsfondsen		
6 Oct. 1955	45.008	697	10.989	15.737	469		
13 Oct. 1955	45.740	686	11.030	14.891	174		
20 Oct. 1955	45.994	458	10.757	13.632	209		
27 Oct. 1955	45.993	368	10.935	15.694	234		
3 Nov. 1955	45.487	408	11.310	15.483	403		
9 Nov. 1955	45.487	413	11.510	15.168	362		
Data	Deel- en pasmunt	Bankbijetten in omloop	Rekening-courant saldi			Verbindnissen t.o. het buitenland i.v.m. betalingsaccorden	
			Schatkist	Banken in het buitenland	Diverse rekeningen	E.B.U.-landen	Andere
			gewone rek.	Econ. Sam. w.	courant		
6 Oct. 1955	710	106.712	5	56	180	1.121	260
3 Oct. 1955	735	105.759	6	56	182	1.189	199
1 Oct. 1955	748	104.853	7	56	191	1.050	185
27 Oct. 1955	700	104.573	5	56	178	3.531	188
8 Nov. 1955	684	106.065	4	56	181	1.842	206
9 Nov. 1955	697	105.581	6	56	174	2.151	1.103

WERKLOOSHEID IN NEDERLAND ¹⁾ 2)

Maand	Totaal aantal werklozen	waarvan		
		nijverheid	landbouw	losse arbeiders
30 Oct. 1954.....	38.100	10.500	1.500	6.700
30 Nov. 1954.....	45.100	15.700	5.800	9.400
31 Dec. 1954.....	67.000	24.000	3.100	13.300
31 Jan. 1954.....	82.000	25.800	17.600	15.400
28 Febr. 1955.....	70.400	21.100	14.500	13.600
31 Maart 1955.....	51.000	14.200	17.500	10.400
30 April 1955.....	35.000	8.100	3.700	7.300
31 Mei 1955.....	29.800	6.900	3.700	6.400
30 Juni 1955.....	26.400	6.300	2.800	5.600
30 Juli 1955.....	30.100	8.800	4.000	5.700
31 Aug. 1955.....	28.100	8.200	2.500	5.200
30 Sept. 1955.....	26.800	6.400	1.700	5.000
31 Oct. 1955.....	28.600	7.000	2.400	5.400

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ Gegevens van arbeidsbureaux; afgerond op honderdtallen.

PRODUCTIE-INDEXCIJFERS

(1949 = 100)

Omschrijving	Jaargemiddelde		1954			1955		
	1953	1954	Juni	Juli	Aug.	Juni	Juli	Aug.
Aantal arbeidsdagen in de betrokken maand ¹⁾ ..	23½	23½	23	24½	24	24	23½	25
Algemene indexcijfers van de nijverheid ²⁾	127	141	145	139	137	161	149	150
Algemene productie-index	127	141	148	133	134	158	149	141
Indexcijfers per bedrijfsklasse:								
Bouwmaterialen en aardewerk	121	129	149	151	140	161	155	156
Chemische nijverheid (excl. aardolieproducten)	130	143	144	145	140	158	149	145
Leder- en rubbernijverheid	111	119	123	114	111	131	112	116
Mijnbouw	108	108	108	116	110	109	111	110
Metaalnijverheid	137	165	175	171	160	206	187	189
Papierindustrie	142	156	169	143	150	180	163	143
Textielnijverheid	129	138	137	118	145	142	139	—
Gas, electriciteit en water	140	155	133	137	140	143	141	148
Voedings- en genotmiddelenindustrie ..	119	123	130	124	121	145	131	—

¹⁾ Onder arbeidsdagen worden verstaan alle dagen, met uitzondering van de Zondagen, Nieuwjaarsdag, 2e Paasdag, Hemelvaartsdag, 2e Pinksterdag en de beide Kerstdagen. Zaterdagen zijn als halve dagen geteld.

²⁾ Excl. bouw- en rubbernijverheid.

³⁾ Berekend door het algemeen indexcijfer te delen door het verhoudingsgetal van het aantal arbeidsdagen in de betrokken maand en het gemiddelde aantal arbeidsdagen 23½ in 1949.

⁴⁾ Bevrijdingsdag is als vrije dag berekend.

INTERIM-INDEXCIJFERS VAN GROOTHANDELSPRIJZEN IN NEDERLAND ¹⁾ 2)

1948 = 100	1954	April 1955	Mei 1955	Juni 1955	Juli 1955	Aug. 1955
Voedingsmiddelen:		125				
plantaardige	136	108	128	128	128	117
dierlijke	113	116	106	107	106	112
totaal	124		116	117	116	114
Grondstoffen voor:						
houtwaren	150	161	162	162	161	164
chem. producten	119	120	120	120	121	121
textielwaren	143	136	136	136	135	132
leer en leerwaren ..	122	114	113	111	111	111
metaalwaren	140	156	156	156	157	159
papier ³⁾	115	118	118	119	120	121
hulpstoffen	179	182	183	185	186	187
totaal	155	159	159	160	161	161
Afgewerkte prod.:						
glas, aardewerk, enz.	155	158	158	158	158	158
houtwaren	106	116	116	116	116	116
chem. producten ..	122	128	127	125	124	124
textielwaren	135	140	141	141	141	140
leer- en rubberwaren ..	133	136	136	136	136	137
papierwaren	140	150	150	150	150	150
metaalwaren	138	145	145	145	147	149
gefabriceerde voed. en genotmiddel.	134	134	133	133	132	132
overige producten ..	148	158	159	159	155	153
totaal	134	138	138	138	137	137
Algemeen indexcijfer.	136	136	136	136	136	136

¹⁾ Ontleend aan het Statistisch Bulletin van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

²⁾ De wegingscoëfficiënten zijn vastgesteld overeenkomstig de verhoudingen in 1948.

De Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Friesland vraagt een

adjunct-secretaris

bij voorkeur met academische opleiding en bekendheid met de landbouw.

Sollicitaties vóór 4 December a.s. te richten aan het Secretariaat, van Swietenstraat 2 te Leeuwarden.

N.V. Papierfabriek „GELDERLAND”
te Nijmegen

zoekt in verband met uitbreiding een

ECONOOM of JURIST

die op den duur een leidinggevende functie in de verkoopafdeling zal kunnen vervullen. Hier ligt een goede kans voor een jong econoom of jurist, die zich aangetrokken voelt tot een commerciële functie, belangstelling heeft voor moderne analyse-methoden van cijfermateriaal, ten dienste van het verkoopbeleid, en bereid is via een grondige inwerkperiode de geschiktheid voor een leidinggevende functie te verwerven. Leeftijd niet boven 30 jaar. Candidaten zullen eventueel worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek.

Eigenhandig (niet met ballpoint) geschreven brieven met volledige inlichtingen over leeftijd, opleiding en practijk en vergezeld van twee recente pasfoto's (van voren en opzij) vóór 3 december a.s. aan de Nederlandsche Stichting voor Psychotechniek, Wittevrouwenkade 6, Utrecht, onder nummer E.S.B. 10071.

DE KAMER VAN KOOPHANDEL EN
FABRIEKEN VOOR GRONINGEN

vraagt:

**een
academisch gevormde kracht**

(bij voorkeur met economische opleiding) leeftijd 30 à 35 jaar, als assistent van de secretaris. Bij gebreken geschiktheid volgt, na enige tijd, aanstelling als adjunct-secretaris.

Sollicitaties met uitvoerige inlichtingen, opgave van referenties en verlangd salaris te richten aan het Bestuur van voornoemde Kamer, Herebinnensingel 2 te Groningen.

Zie ook de vacatures op pagina 1034 en pagina 1051

EEN MOORDOOG?

Wederom een typische jagersterm, waarvan U de ware betekenis vindt in „Jacht en Taal”, de kostelijke verzameling jacht- en jagerstermen en citaten, bijeengebracht door Dr A. G. J. Hermans. Elke jager zal genieten van dit boeiende boek.

Prijs f 27,50

Vraagt Uw boekhandelaar

Uitgave van de

KON. NED. BOEKDRUKKERIJ
H. A. M. ROELANTS, SCHIEDAM

Vooraanstaande fabriek van merkartikelen in de levensmiddelenbranche zoekt met het oog op de leeftijd van de huidige functionaris een

jonge commerciële kracht

die na enkele jaren van inwerking de positie van

algemeen verkoopleider

kan innemen. Het is een levenspositie.

Gedacht wordt aan een figuur van ongeveer 30 jaar met uitgesproken commerciële kwaliteiten, die reeds ervaring heeft op het gebied van de verkoop van merkartikelen in de levensmiddelenbranche. Hij moet gevoel hebben voor het werk „op de weg” en later in staat zijn aan een corps van een dertigtal inspecteurs en vertegenwoordigers leiding te geven.

Een academische vorming is niet noodzakelijk, maar wel moeten gedagiden het niveau hebben om zich te kunnen inwerken in de psychologische, economische en statistische problemen van de verkoop.

De honorering is in overeenstemming met de eisen, die worden gesteld.

Zij, die voor deze vacature belangstelling hebben, ontvangen onzerzijds een beschrijving der werkzaamheden, terwijl tevens het karakter en de sfeer van de functie worden belicht.

Uw gegevens - onder no. 494 - blijven voorlopig onder onze berusting, totdat deze in overleg met U aan het desbetreffende bedrijf ter hand kunnen worden gesteld.

Amsterdams Psychotechnisch Laboratorium,
Adviseurs voor bedrijfspsychologie en
beroepskeuze, o.l.v. Dr Ph. M. van der Heijden,
Verdijkstraat 6, Amsterdam-Z.

Voor één onzer relaties, een havenbedrijf te Rotterdam, zoeken wij iemand die goed op de hoogte is met alle facetten van moderne bedrijfsadministratie. Het is de bedoeling dat hij als

stafffunctionaris

zich zal bezighouden met de administratieve organisatie en dat hij de Directie op dit gebied zal adviseren. Gedacht wordt aan een econoom of accountant van ca 35 jaar.

Eigenhandig geschreven brieven met uitvoerige gegevens worden onder. no 125 ingewacht bij

Psychologisch Adviesbureau
L. Deen en Dr J. G. H. Bokslag
Nwe Binnenweg 474, R'dam

Hebt u vacatures in de commerciële, administratieve of aanverwante sectoren? Verzuimt U dan vooral niet „Economisch-Statistische Berichten” in te schakelen. Wanneer Uw advertentie Dinsdag 29 November met de eerste post in ons bezit is, wordt ze nog geplaatst in de editie die Woensdag 30 November verschijnt.

Het beheer van pensioenfondsen

Beheerders van pensioenfondsen dragen een grote verantwoordelijkheid. Hun taak wordt aanmerkelijk verlicht indien zij gebruik maken van de adviezen van ons gespecialiseerde

Bureau voor Pensioenfondsen

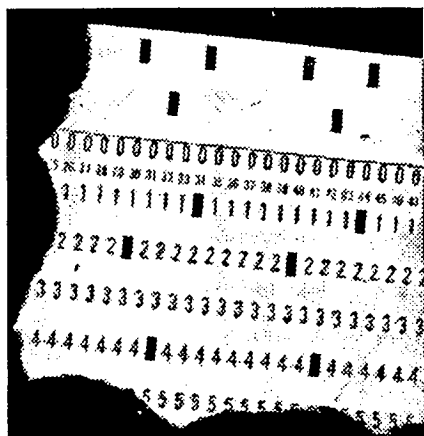

DE TWENTSCHE BANK

Uw financiële raadsman

U hebt een OMZET-STATISTIEK nodig, die U een volledig overzicht geeft van alle details in Uw verkoop.

Wilt U weten hoe het met Uw omzet gaat? Dan hebt U meer nodig dan een eincijfer. Ge-regeld moet U snel over vele gegevens kunnen beschikken. Het HOLLERITH-systeem geeft U al die gegevens en... snel! Ook gegevens ten behoeve van inkoop, productie, voorraad, kosten enz.

Voor dit alles kunt U volledig gebruik maken van het Hollerith-systeem zonder zelf machines te hebben.

Het B.M.A. beschikt over een uitgebreide outillage voor het volledig toepassen van het Hollerith-systeem en over deskundig personeel. Dit alles staat geheel tot Uw dienst. Zonder dat het U tijd, moeite of personeel kost, worden Uw gegevens verwerkt in ponskaarten. U kunt dan te allen tijde beschikken over alle gewenste overzichten, detailleringen enz.

BUREAU MECHANISCHE ADMINISTRATIE N.V.

Achter Oosteinde 9-11, Amsterdam, Tel. 37028

• • • • •
HOE PROFITEERT U VAN DEZE SERVICE?

Op Uw telefonische of schriftelijke uitnodiging komen wij gaarne Uw speciale wensen bestuderen en een complete analyse van Uw administratie maken. Op grondslag daarvan brengen wij U zonder kosten en geheel vrijblijvend een volledig advies uit.

De N.R.C. vliegt over de wereld

Wist U, dat de Nieuwe Rotterdamse Courant ook een Weekeditie uitgeeft, welke per luchtpost naar alle delen van de wereld wordt gestuurd?

Nederlanders in den vreemde zijn daardoor vliegensvlug op de hoogte van het nieuws uit het vaderland.

Wilt U Uw familieleden, vrienden of kennissen overzee een groot genoegen doen? Verras hen dan met een abonnement op de Overzeese Weekeditie N.R.C.

Wanneer U nu een abonnement op dit goede en actuele Nederlandse weekblad neemt voor tenminste een kwartaal, dan worden twee nummers gratis aan het door U op te geven adres gezonden. ¹⁾

¹⁾ Vraag zonder enige verplichting een gratis proefnummer van de Weekeditie of — indien U nog geen abonné mocht zijn — van de N.R.C. zelf.

NIEUWE ROTTERDAMSE COURANT

POSTBUS 824 — ROTTERDAM

De krant voor ontwikkelde mensen